

TEHTÄVÄ SUOMELLE

Miten Suomi ratkaisee maailman viheliäisimpiä ongelmia

Consider it solved

Maabrändiraportin lyhennelmä 25.11.2010.

ESIPUHE

Is there a Finn on board? Onko paikalla yhtään suomalaista?

Elokuviissa nähdään usein kohtaus, jossa joku lentokoneen matkustajista saa äkillisen sairauskohtauksen. Suuren hädän hetkellä koneesta ryhdytään etsimään jotakuta, joka voisi auttaa. Lentohenkilökunta kuuluttaa: "Is there a doctor on board?", onko koneessa yhtään lääkäriä.

Nykymaailmaa on helppo verrata pitkällä lennolla olevaan koneeseen. Ongelmat ovat yhteisiä, sillä kyydissä olevat ovat täysin riippuvaisia toisistaan. Hädän iskiessä jokaisella on velvollisuus auttaa kaikkia toisia.

Ongelmat ovat aina myös mahdollisuus. Suomelle ne tarjoavat nyt ainutlaatuisen tilaisuuden nostaa kansainvälistä profiiliamme ja tehdä Suomi maailmanlaajuisesti tunnetuksi ongelmien ratkaisijana.

Suomen suurin vahvuus on maamme historiaan ja kulttuuriin pohjautuva ennakkoluuloton ja ratkaisukeskeinen tapa suhtautua ongelmiin. Kun tilanne on mahdoton, me sisuunnumme.

Pieni maa ei tietenkään voi ratkaista kaikkea. Meidän kannattaakin keskittyä niihin asioihin, joissa olemme todistettavasti hyviä – toimivuuteen, luontoon ja koulutukseen – ja löytää tapa ratkaista niihin liittyvät globaalit ongelmat maailman parhaalla tavalla. Meillä on suorastaan velvollisuus osoittaa, että me osaamme ratkaista näitä ongelmia.

Suomi tarjoaa maailmalle toimivuutta, kestäviä ratkaisuja sekä tuotteiden ja palveluiden että yhteiskunnan toimivuuden muodossa. Suomi tarjoaa maailmalle kykyään neuvotella, jotta hyvä ja turvallinen elämä olisi mahdollinen mahdollisimman monelle. Suomi tarjoaa maailmalle puhdasta vettä ja siihen liittyvää osaamista. Suomi tarjoaa maailmalle parempaa opetusta ja opettajia sekä koulutukseen liittyvää osaamista.

Niin autamme koko maailmaa ja samalla myös itseämme. Ja niin koko maailma oppii kysymään ongelmien kohdatessa: "Is there a Finn on board? – onko koneessa yhtään suomalaista?"

Mielikuvilla on väliä

Suomea ei tunneta kovin hyvin välittömän vaikutuspiirimme ulkopuolella. Maailmanlaajuisesti tunnettuja suomalaisia on vähän. Markkinointi- ja viestintätaidot eivät vieläkaan kuulu suurimpiin vahvuuksimme.

Vuonna 2008 asetetun maabrändivaltuuskunnan tehtävänä on ollut vastata näihin haasteisiin: luoda Suomelle strategia, joka saa maailman kääntymään puoleemme entistä useammin ja tehokkaammin.

Maabrändin kehittämisellä on kuusi keskeistä tavoitetta:

- Suomalaisen työn hedelmien arvostuksen lisääminen eli suomalaisten tuotteiden ja palveluiden viennin edistäminen
- Kansainvälisten investointien edistäminen Suomessa
- Suomeen kohdistuvan matkailun edistäminen
- Suomen valtion kansainvälisen aseman edistäminen
- Suomen houkuttelevuuden edistäminen kansainvälisten ammattilaisten keskuudessa
- Suomalaisten kansallisen itsetunnon kohottaminen

Brändityön tavoitteena on edistää Suomen taloutta, matkailua ja kansainvälistä asemaa. Pohjimmiltaan kyse ei kuitenkaan ole Suomen valtion tai yrityselämän hankkeesta. Brändityöllä pyritään kehittämään Suomea, jossa kaikkien suomalaisten on entistä parempi elää, asua ja tehdä työtä. Niin autamme myös suomalaisia yrityksiä.

Kansakuntaa ei voi brändätä samalla tavoin kuin yritys voi brändätä jogurtin tai hammastahnan. Maat ovat paljon moniulotteisempia kuin tuotteet, niihin liittyvät mielikuvat ovat paljon rikkaampia ja maan eri organisaatioiden, yritysten ja kansalaisten käyttäytyminen ja viestintä on paljon hajanaisempaa ja vaikeammin ohjattavissa kuin yrityksen markkinointikampanjat.

Maat kilpailevat kuitenkin keskenään monin eri tavoin, aivan kuten tuotteet kaupan hyllyllä. Ne kilpailevat ihmisten valinnoista. Ostanko suomalaisen tuotteen vai korealaisen? Lähdenkö lomalle Suomeen, Ruotsiin vai Uuteen-Seelantiin? Järjestäntkö huippukokouksen Suomessa vai Sveitsissä? Palkkaanko suomalaisen vai intialaisen asiantuntijan? Kaikki nämä päivittäin tehtävät tuhannet valinnat vaikuttavat yhdessä merkittävästi siihen, onko suomalaisilla työtä ja siihen, minkälaisia uusia mahdollisuuksia meille avautuu.

Suomea ja sen tulevaisuutta kannattaa tarkastella myös brändinäkökulmasta, toisien sanoen maineen ja siitä syntyvien mielikuvien näkökulmasta. Suomi näyttää hyvin erilaisena riippuen siitä, tarkasteleeko sitä suomalaisena vai ulkomaalaisena, onko maasta tai sen kansalaisista kokemusta vai ei.

Suomalaiset tuntevat oman maansa parhaiten, mutta samalla me olemme usein sokeita sen vahvuuksille. Kun Newsweek-lehti valitsi Suomen maailman parhaaksi maaksi kriteerein, joissa painotettiin ympäristöä, koulutusta ja elämän laatua, meidän oli vaikea hyväksyä sitä. Ruoho ei välttämättä ole vihreämpää aidan toisella puolella, mutta se toden totta näyttää siltä.

Mielikuvat Suomesta vaihtelevat paljon myös maamme rajojen ulkopuolella. Naapurimaissa meidät tunnetaan paremmin, sillä naapureista moni on käynyt Suomessa ja tavannut suomalaisia. Suurimmalla osalla maailman ihmisistä, ei edes niistä jotka tekevät päivittäin tärkeitä Suomea koskevia päätöksiä, ei kuitenkaan ole omakohtaisia kokemuksia Suomesta. He ovat täysin mielikuvien varassa.

Kansakuntaa ei voi brändätä, mutta maalle voi asettaa tavoitemielikuvan ja maa, sen organisaatiot, yritykset ja kansalaiset voivat tehdä konkreettisia tekoja, jotka muuttavat mielikuvaa haluttuun suuntaan.

Consider It Solved – strategiana ratkaisukeskeisyys

Bränditeoriassa erotetaan toisistaan kolme asiaa:

1) *Tavoitemielikuva* tarkoittaa kuvausta niistä asioista, joilla yritys tai tässä tapauksessa maa haluaa erottautua edukseen. Se kuvaa tavoitetilan brändin sisällöksi.

2) *Brändi* on kaikkien niiden mielikuvien ja kokemusten ja tietojen summa, joita ihmisellä on jostakin asiasta. Brändi on aina totta, vaikka se ei olisikaan yrityksen tai maan tahtotilan mukainen.

3) *Brändin rakentaminen* on työtä, jota yritys tekee, jotta ihmisten mielissä oleva brändi vastaisi mahdollisimman paljon yrityksen tai maan valitsemaa tavoitemielikuvaa.

Maabrändivaltuuskunnan tehtävänä on ollut määrittää Suomen tavoitemielikuva. Suomen tavoitemielikuvana on olla maa, joka ratkaisee ongelmat. Suomen tavoitemielikuvaan liittyvät oleellisesti myös toimivuus, koulutus ja luonto.

Valtuuskunta puolestaan antaa raportissaan paitsi kuvauksen tästä tavoitemielikuvasta samalla myös joukon tehtäviä, jotka toteutuessaan kehittävät mielikuvaa Suomesta kohti tavoitetta. Nämä tehtävät, jotka ovat kaikki konkreettisia toimenpiteitä, ovat brändinrakennusta. Se ei tässä tapauksessa tarkoita logoja, sloganeita tai mainoskampanjoita, vaan tekoja.

Valtuuskunta on tehnyt Suomi-brändityötä yhdessä suomalaisten kanssa. Se on kerännyt tietoa, keskustellut sekä kotimaisten että kansainvälisten asiantuntijoiden kanssa ja osallistanut suomalaiset mukaan brändityöhön tapahtumilla, seminaareilla, mediatoimenpiteillä, verkkopalvelulla sekä ennen kaikkea henkilökohtaisilla keskusteluilla. Tavoitteena on ollut, että jokainen suomalainen on saanut halutessaan tilaisuuden osallistua valtuuskunnan työhön.

Työ on osoittanut, että haasteiden lisäksi Suomella on todellisia vahvuuksia ja ennennäkemättömiä mahdollisuuksia. Jotain erityisen ainutlaatuista on kulttuurissamme. Suomalainen kulttuurielämä ei tuota paljon maailmanlaajuisesti tunnettua suuren yleisön viihdettä, mutta sen sijaan väkilukuumme nähden poikkeuksellisen paljon särmikkäitä omien taiteenalojensa huippuja. Tämä taiteestamme tuttu peräänantamattomuus näkyy myös yleisemmässä tavassamme kohdata ongelmat.

Mahdollisuutemme on siinä, miten valjastamme tämän ratkaisukeskeisyytemme ratkaisemaan suomalaisia, Suomea ja koko maailmaa kohtaavia uhkia. Voimme jopa ajatella, että maailmassa on juuri nyt tarvetta Suomen kaltaiselle ongelmanratkaisijalle. Jos Suomea ei olisi, se pitäisi keksiä.

Kestäviä tuotteita, puhdasta vettä ja opettajia

Valtuuskunnan mielestä erityisasemassa on kolme teemaa, jotka ovat Suomelle erityisen läheisiä, ja joihin tapamme toimia soveltuu erityisen hyvin. Suomalaisen yhteiskunnan toimivuus, suomalaisten läheinen luontosuhde ja maailman kärkeiluokkaa oleva peruskoulutus ja eivät ole pelkästään ylpeyden aiheita, vaan oikein käytettyinä myös tehokkaita työkaluja.

Mielikuvakilpailussa muita maita vastaan Suomi ei voi, eikä sen kannata keskittyä muuhun kuin sen todellisiin vahvuuksiin ja erottaviin tekijöihin. Suomi ei vahvistu sillä, että siihen pyritään liittämään mielikuvia, jotka eivät ole tosia. Mutta vahvistamalla Suomen mielikuvaa ratkaisukeskeisenä kansana, joka toimii, jonka koulutus on maailman parasta ja jolle luonto on tärkeä voimavara, Suomesta voi tulla hyvin houkutteleva asioilla jotka ovat totta.

Valtuuskunta ei ole tarkastellut suomalaisuutta ja Suomen vahvuuksia perinteisen jaottelun mukaan niin, että esimerkiksi talous olisi oma osa-alueensa ja kulttuuri omansa. Siksi kulttuuria ei ole haluttu nähdä muusta yhteiskunnasta erillisenä teemana. Kulttuuri on niin keskeinen osa identiteettiämme, että se on voimakkaasti läsnä kaikissa keskeisissä vahvuuksissamme. Myös toimivuus-, luonto- ja koulutusteemat pohjautuvat ennen kaikkea kulttuurimme omaleimaisuuteen.

Vahvuusiemme tehokas hyödyntäminen edellyttää, että koko Suomi asettaa tavoitteensa riittävän korkealle ja tekee yhdessä työtä tavoitteiden saavuttamiseksi. Tämä edellyttää myös sitä, että tavoitteet jaetaan. Valtuuskunta on valinnut jokaisesta kolmesta teemasta – toimivuus, luonto, koulutus – tehtäviä, jotka toteuttamalla kehitämme sekä omaa maatamme että koko maailmaa ja samalla osoitamme vahvuutemme koko maailmalle.

Tehtävät eivät ole helppoja. Toimivuusteemassa *It Works* käytetään suomalaisen kulttuurin epähierarkkisuutta ja avoimuutta yhteiskuntaan, työelämään ja kulutukseen liittyvien ongelmien ratkaisussa. Ympäristöteema *Drink Finland* asettaa tavoitteeksi, että kaikki Suomen sisävedet puhdistetaan juomakelpoiksi vuoteen 2030 mennessä ja että luomutuotannon osuutta maataloustuotannostamme nostetaan merkittävästi. Koulutusteema *Finland Gives You a Lesson* korostaa entisestään koulutuksen asemaa suomalaisessa kulttuurissa ja nostaa pedagogisen osaamisen entistä keskeisempään asemaan suomalaisessa yhteiskunnassa.

Kaikilla tehtävillä on kolme tasoa: globaali, kansallinen ja yksilön taso. Osa tehtävistä on osoitettu poliittiselle johdolle tai kaikille suomalaisille, osa joillekin tietyille aloille tai yhteiskunnallisille ryhmille. Suurten tehtävien toteuttaminen edellyttää useista haastavista alatehtävistä suoriutumista. Esimerkiksi vesien puhdistaminen edellyttää suomalaisen maatalouden radikaalia uudistusta. Suomalaisen koulutuksen kansainvälisen kuvan edistämiseksi taas tulee perustaa globaali maailman parhaiden opettajien koulutusohjelma.

Tehtävien aikajänne on pitkä. Joidenkin toteuttamiseen kuluu vuosia, toisiin vuosikymmeniä. Suurin haaste tehtävien toteuttamisessa on luoda suomalaisiin tarvittava usko ja tahto – ja pitää se yllä.

Suomelle on tilausta

Joku saattaa pettyä siihen, että valtuuskunta puhuu luonnosta ja koulutuksesta. Mitä uutta siinä on? Päätyikö valtuuskunta samaan vanhaan ja perinteiseen Suomi-kuvaan, josta pitäisi pyrkiä irti?

Ei. On luonnollista, että työ Suomi-kuvan kehittämiseksi pohjautuu Suomen todellisiin vahvuuksiin. Vain tunnistamalla vahvuutemme ja vahvistamalla niitä entisestään voimme löytää oman erityislaatuisen paikkamme maailman maiden joukossa.

Täytyy myös huomata, että vaikka valtuuskunnan valitsemat teemat ovat ehkä perinteisiä, tapa lähestyä niitä ei ole. Kun tässä raportissa puhutaan esimerkiksi luonnosta, siinä ei jäädä vain järven rantaan ihastelemaan auringonlaskua vaan keskitytään suomalaisten luontosuhteeseen ja kykyyn ratkoa luontoon liittyviä ongelmia sekä löytämään tapoja, joilla suomalaiset voivat osallistua ongelmien ratkaisuun myös muualla.

Mielikuvat rakentuvat hitaasti, vuosikymmenien saatossa, ja brändi kasvaa vähitellen korkoa korolle. Maailman arvokkaimmat yritys- ja maabrändit ovat sellaisia, joilla on takanaan pitkä historia ja joiden viesti pysynyt johdonmukaisena vuosikymmenten ajan.

Olisi varmasti jännittävämpää yrittää brändätä Suomi ihanaksi rantakohteeksi tai väkiluvultaan ja luonnonvaroiltaan rikkaaksi kasvuvaltioksi, mutta se ei onnistuisi, sillä se ei olisi totta ja lisäksi se olisi ristiriidassa olemassa olevien mielikuvien kanssa.

Sen sijaan että asettaisimme Suomen tavoitemielikuvaksi jotakin uutta ja jännittävää, meidän kannattaa pitää kiinni niistä tekijöistä, joista meidät jo tunnetaan. Meidän tulee vain tulkita nämä tekijät sekä itsellemme että maailmalle uudella, tähän aikaan sopivalla tavalla.

Onneksi Suomeen perinteisesti liitetyt mielikuvat ovat nykymaailmassa relevantimpia kuin koskaan. Maailmassa on yhä haastavampia ongelmia ja me olemme hyviä ratkaisemaan niitä. Meillä on erityisen hyvät edellytykset ratkaista luontoon ja veteen, koulutukseen ja toimivuuteen liittyviä ongelmia. Meillä on myös vahvat näytöt rauhanvälitystyöstä.

Sen sijaan että etsisimme tavoitemielikuvaamme epätoivoisesti uusia ja jännittäviä asioita, meidän kannattaa pitää linjamme. Suomen vetovoima muuttuvassa maailmassa kasvaa. Ne asiat, joista meidät tunnetaan, ovat entistä tärkeämpiä. Meille on maailmassa jatkuvasti kasvava tilaus.

Mutta eikö kuitenkin ole suuruudenhullua ja tyhmää pyrkiä ratkaisemaan maailman ongelmia, kun niin moni meidän omista ongelmista on edelleen ratkaisematta? Työttömyys kasvaa, väestö ikääntyy, yhä useampi kärsii mielenterveysongelmista.

Me uskomme, että työ kannattaa aloittaa heti, sillä valtuuskunnan ehdottamat toimenpiteet parantavat Suomea ja lisäävät hyvinvointia täällä. Todellisuuden parantaminen ja mielikuvan vahvistaminen ovat lopulta sama asia.

Kysymyksiin "onko Suomi nyt brändätty" ja "onko maabrändi nyt valmis" on helppo vastata, että ei ole. Brändi on muotisana, jota on vasta viimeisten kymmenen vuoden aikana ryhdytty käyttämään myös kansakuntien yhteydessä, mutta eri maita on pyritty kehittämään maineen ja mielikuvien näkökulmasta jo paljon aikaisemmin.

Suomessakin brändityö käynnistyi jo ennen kuin maa oli itsenäinen. Suomen itsenäisyyttä ajavat tahot kutsuivat vieraakseen toimittajia ja kertoivat miksi Suomen tulisi olla itsenäinen. Näiden vierailujen voi katsoa osaltaan vaikuttaneen siihen, että Suomen itsenäisyyspyrkimykseen suhtauduttiin maailmalla suotuisasti. Itsenäistymisen jälkeen Suomen valtio, suomalaiset yritykset ja yksittäiset suomalaiset ovat ottaneet maine- ja mielikuvatekijät huomioon monissa ratkaisuisaan. Suomi-mielikuvista on teetetty vuosien varrella erilaisia selvityksiä ja ja teetetään varmasti jatkossakin.

Suomalaiset tekevät maabrändin

Valtuuskunta ei tee Suomesta vahvaa maabrändiä, mutta suomalaiset voivat halutessaan tehdä sen. Eikä tämä raportti ole kuin lähtölaukaus ja suunnan osoitus. Se hahmottaa Suomelle hyödyllisen tavoitemielikuvan ja kertoo myös mitä suomalaiset voivat tehdä, jotta Suomen maine paranisi ja mielikuva vahvistuisi.

Suomen tulee siis pyrkiä ratkaisemaan kaikkein viheliäisimpiä globaaleja ongelmia. Ei kuitenkaan riitä, että ratkaisemme ongelmat ja että teemme sen hyvin. Meidän tulee tehdä se maailman parhaalla tavalla.

Vain niin osoitamme konkreettisesti, että Suomi on maa ja kansa, joka ei ainoastaan tehtaile raportteja, vaan ratkaisee ongelmia paremmin kuin mikään muu maa. Me emme pelkää oudoiltakaan kuulostavia haasteita, vaan olemme parhaimmillamme silloin, kun tilanne näyttää mahdottomalta. Ja silloin kun hätä iskee, on luontevaa kysyä, onko paikalla yhtään suomalaista.

Niin Suomi ja suomalaiset huomataan. Niin suomalaiset yritykset saavat parhaan mahdollisen kilpailuedun suomalaisuudestaan. Ja niin kehitämme Suomi-kuvaa sillä ainoalla oikealla tavalla: tekemällä Suomesta ja koko maailmasta paremman paikan elää.

Visio 2030

Millainen Suomi on vuonna 2030? Silloin tässä raportissa annetut tehtävät suomalaisille on toteutettu ja suomalaisen yhteiskunnan vahvuuksista on jalostettu koko maailmaa hyödyttäviä käytäntöjä. Mikä on Suomen paikka ja merkitys vuoden 2030 maailmassa, joka on monin tavoin erilainen kuin vuoden 2010 maailma?

1. Suomessa on entistä enemmän ja entistä merkityksellisempää työtä

Pienet ja suuret suomalaiset yritykset, kunnat ja julkiset yhteisöt maalla ja kaupungeissa ratkovat maailman viheliäisimpiä ongelmia. Työtä on niin paljon kuin sitä ehditään tekemään.

Samalla työn sisältö muuttuu jatkuvasti mielekkäämmäksi ja palkitsevammaksi. Ongelmien ratkaisemiseen liittyvä työ on kiinnostavaa, haastavaa ja sillä todella on merkitystä.

2. Suomalaiseen luovuuteen ja osaamiseen investoidaan

Koska suomalaisten kekseliäisyys ja omintakeinen tapa ratkaista tärkeitä ongelmia on niin tehokasta, se tunnetaan maailmalla ja siihen uskotaan. Suomi onkin haluttu ja tuottoisa sijoituskohde.

3. Suomea arvostavat matkailijat ovat löytäneet maamme

Suomi on valikoivien ja laatutietoisten matkailijoiden huippukohde. Suomen järvien rannalle matkustetaan maailman ääristä nauttimaan hiljaisuudesta. Lappi on yhä useammalle jännittävä seikkailu. Suomen omintakeiset kulttuuritapahtumat ja kaupunkien persoonallinen ilme vetävät puoleensa jatkuvasti kasvavaa, uskollista kannattajajoukkoa.

4. Suomi tuo puhtaan veden ja koulun konfliktialueelle

Suomi tekee kaikkialla maailmassa rauhanvälitystyötä, jossa panostetaan erityisesti vesiosaamiseen ja peruskoulutuksen järjestämiseen konfliktialueilla. Suomen asiantuntemusta ja työtä arvostetaan ja meidän näkemyksiämme kuunnellaan herkällä korvalla kansainvälisessä yhteistyössä.

5. Suomi vetää maailman huippuja puoleensa

Kansainväliset huippuammattilaiset kilpailevat siitä, kuka pääsee töihin Suomeen ja suomalaisiin yrityksiin. Haave siitä, että saisi opiskella ja tehdä työtä Suomessa yleistyy kaikkialla maailmassa.

Myös suomalaista työtä ja asiantuntemusta arvostetaan kansainvälisesti. Esimerkiksi suomalaisten opettajien, sairaanhoitajien ja luomuviljelijöiden osaamista halutaan hyödyntää maamme rajojen ulkopuolella.

6. Tuntuu tosi hyvältä olla suomalainen

Suomi on niin tehokas ratkaisemaan kotimaisia ja kansainvälisiä ongelmia, että myytti suomalaisten huonosta kansallisesta itsetunnosta unohtuu vähitellen. "Huonoon itsetuntoon" voi tutustua enää vain teeman ympärille rakennetussa historiallisessa näyttelyssä.

Suomi ja suomalaiset ovat vuonna 2030 näkyvästi osa ihmiskunnan viheliäisimpien ongelmien ratkaisua: yhdessä muiden kanssa, opettamalla toisiaan ja ratkaisukeskeisesti. Eli röyhkeän avoimesti ja joskus vähän oudostikin. Kuten suomalainen vain osaa.

1 Finland – It Works

Suomi on maailman toimivin yhteiskunta

Suomi on monien kansainvälisten tutkimusten ja vertailujen mukaan maailman toimivin yhteiskunta. Paras tapa kuvailla suomalaista yhteiskuntaa on todeta, että se toimii poikkeuksellisen hyvin.

Suomen toimivuus perustuu kahteen eri asiaan, jotka liittyvät kiinteästi toisiinsa. Suomalaiset luottavat toisiinsa ja he löytävät nopeasti epäkonventionaalisia ja epähierarkkisia ratkaisuja vaikeina, joskus mahdottominkin pidettyihin haasteisiin.

Toimivuuden lähtökohta Suomessa eivät ole vahvat johtajat, tiukat hierarkiat ja keskitetty valta, vaan Suomessa on onnistuttu osoittamaan, että ongelmat voidaan ratkaista ja asioita voidaan tehdä yhdessä myös muuten kuin käskyttämällä. Talkooperinteessä kiteytyy paljon siitä, mitä suomalainen luova ja käytännöllinen toimivuus tarkoittaa. Yhdessä tekeminen ja toimivien ratkaisujen etsiminen pohjautuvat keskinäiseen luottamukseen: täällä uskotaan ja luotetaan ihmisten kykyihin ja siihen, että sekä ihmiset että instituutiot tekevät sen minkä lupaavat.

Toimivuudesta on vahvat näytöt myös suomalaisessa yritys-elämässä ja kulttuurissa. Suomalaisilla tuotteilla on maailmalla hyvä maine, niitä pidetään kestävinä ja luotettavina. Vastaavasti suomalaisessa muotoilussa ja arkkitehtuurissa on vahvat funktionaaliset juuret. Suomalaisen suunnittelemat ratkaisut ovat käytännönläheisiä ja toimivia.

Kun näitä samoja periaatteita noudatetaan myös koko ihmiskuntaa koskevien haasteiden voittamiseen, Suomen maine kasvaa, saamme lisää työtä ja hyvinvointia.

Tehtävä Suomessa: Julkisen sektorin avoimuudesta aktiivista

Toimivuuden Suomen seuraava suuri askel on valtavan julkisen tietovarannon avaaminen kaikkien käyttöön, hyödyttämään aiempaa tehokkaammin koko yhteiskuntaa. Lopputuloksena on Suomi, jossa jokainen kiinnostunut pystyy hankkimaan vaivattomasti parhaan mahdollisen kuvan yhteiskunnasta, sen haasteista ja ratkaisumahdollisuuksista.

Suomi on tilastoinnin luvattu maa. Suomessa tiedetään yhteiskunnan toiminnan kannalta oleellisista asioista enemmän kuin juuri missään muualla. Tämän menestyksen salaisuus on se, että Suomi on myös rekistereiden luvattu maa. Valtaosa esimerkiksi Tilastokeskuksen raaka-aineistosta tulee hallinnollisista rekistereistä. Kun suomalaisessa julkishallinnossa halutaan tietää jotain, kaivetaan esiin asiaa käsittelevä rekisteri, eikä lähdetä kyselemään ihmisiltä, mistä on kyse. Siksi Suomessa päätöksenteko perustuu monia muita maita enemmän systemaattiseen informaatioon ja tutkimukseen.

"Tieto on valtaa", totesi modernin tieteen isä Francis Bacon jo neljäsataa vuotta sitten. Bacon ajatteli tätä lausueessaan fysiikan, kemian ja biologian tarjoamaa luonnontieteellistä tietoa maailmasta. 2000-luvun Suomessa tieto on enemmän valtaa kuin ehkä koskaan aiemmin maailmanhistoriassa. Mutta nyt tieto koskee myös ihmisiä ja yhteiskuntaa ja se on erittäin monimutkaista.

Elämme aikaa, jolloin ihmisiä voi ohjata aiempaa merkittävästi vähemmän käskemällä ja pakottamalla. Sitäkin tärkeämpää on ymmärtää täsmälleen, mitä yhteiskunnassa todella tapahtuu ja miten ihmiset todella toimivat. Tämän takia Suomessa rekisteröidään ja tilastoidaan monia asioita niin tarkasti. Mutta näin syntyvän datan täysimääräiseen hyödyntämiseen eivät valtion ja kuntien resurssit ikinä riitä. Siksi mukaan tarvitaan laajempi hyödyntäjien joukko.

2010-luvun suurena buumina tietoyhteiskuntakehityksessä on julkisen datan avaaminen kaikkien kiinnostuneiden hyödynnettäväksi. Johtoajatuksena on tarjota yhteisin verovaroin tuotettu informaatio kaikkien ulottuville ja mahdollistaa tuhansien uusien elämää helpottavien, yhteiskunnan ongelmia ratkaisevien ja uutta liiketoimintaa synnyttävien sovellutusten synty.

Suomessa budjettivaroin kerätyt tietovarannot ovat jo nyt periaatteessa avoimia kenen tahansa käytettäväksi. Esimerkiksi Tilastokeskuksesta tietomassan saa ilmaiseksi. Mutta merkittävää osaa julkisesti tuotetusta datasta eivät tunne muut kuin aineiston tilanneet ja keränneet virkamiehet. Kukaan ei siis kokonaisuutena vastaa julkisesta tietovarannosta. Vielä vähemmän on mietitty sitä, olisiko datalle jotain muuta käyttöä kuin se, johon se virkatyönä on kerätty. Samalla vaivalla voitaisiin saada aikaan paljon enemmän, jos hyödyntämisen mahdollisuuksia mietittäisiin laajemmin.

Tämän vuoksi suomalaisten virkamiesten toimenkuvaa tulisi muuttaa. Suomalaisen virkamiehen tulisi olla avoimen julkisen datan informaattikko, joka auttaa muita löytämään hyödyntämiskeinoja julkiselle tietovarannolle. Virkamies on yhteisten ongelmien tietopohjaisten ratkaisujen mahdollistaja.

Tämä ajattelumalli sopii erinomaisesti matalien hierarkioiden suomalaiseen yhteiskuntaan, jonka peruslähtökohtana on antaa kaikille mahdollisuudet osallistua yhteiskunnan kehittämiseen. Se jatkaa mainiosti Suomen open source -henkistä tarinaa, jonka aiempia vaiheita olivat julkiset kirjastot, ilmainen koulutus esikoulusta yliopistoon ja tietoyhteiskunnan rakentaminen Hangosta Utsjoelle. Se sopii hyvin aikaan, jossa ihmiset eivät ole ainoastaan informaation kuluttajia, vaan sen aktiivisia käyttäjiä ja jalostajia.

On mahdotonta ennakoida, millaisia ratkaisuja datan avaamisesta seuraa. Mitä tapahtuu, kun eri tietokannat yhdistetään toisiinsa ja ne laitetaan paikkatiedoksi kartalle? Ketkä luovat näitä sovellutuksia, ketkä hyödyntävät niitä? Mahdollisesti tuloksena on uudenlaisia ratkaisuja asuntojen energiatehokkuuteen, kimpakyyteihin, vanhustenhuoltoon, naapuruston harrastustoiminnan kehittämiseen, kuntien menojen tasapainottamiseen, julkisten hankintojen tehostamiseen ja moniin muihin yhteiskunnan suuriin haasteisiin.

Miksi?

Toimiva yhteiskunta ei toteudu enää kontrolloimalla

Koko kehittynyt maailma pyrki 1900-luvulla kohti hallittavuuden ihannetta. Hallittavuus tarkoitti ennustettavampaa, tasaisempaa kehitystä ja laajempaa hyvinvointia. Sitä edistivät massatuotetut, standardoidut laitteet, yritysten ja valtioiden tieteellinen johtaminen, luotettavat sähköverkot, syrjäisimpiinkin kolkkiin ulottuva tiestö, tartuntataudit taltuttavat lääkkeet, globaali finanssijärjestelmä ja paradoksaalisesti myös pikkutarkasti organisoidut armeijat.

Vaikka suunnitelmatalous oli nimi vain yhdelle kilpailevista yhteiskuntamalleista, yhteiskuntia pyrittiin kaikkialla kehittämään kontrolloidusti ja suunnitelmallisesti. Tämä suunnitelmallisen talouden aikakausi ei päättynyt vuoteen 1991 eikä Neuvostoliiton romahtamiseen. Se elää yhä ajattelumallina, joka ohjaa yrityksiä, julkisia organisaatioita, ammattikuntia ja satojen miljoonien ihmisten elämää. Silti ihanne hallittavuudesta karkaa yhä kauemmas. Maailma on hyvin toisenlainen kuin 1900-luvun puolessavälissä.

Vaurauden kasvun painopiste on viime vuosina siirtynyt Euroopasta ja Pohjois-Amerikasta Aasiaan ja muihin kehittyviin maihin, joissa myös väestönkasvu on voimakkainta. Esimerkiksi Kiinan ja Intian vaurastuminen on tuottanut yhteiskunnallisia muutoksia, markkinoiden avautumista ja myös yksilönvapauksien lisääntymistä, vaikka etenkin Kiinalla on vielä pitkä matka avoimeksi ja demokraattiseksi yhteiskunnaksi. Hierarkkisten järjestelmien purkaminen on ollut yksi niistä keinoista, joilla syvän epätasa-arvoiset maat ovat rakentaneet vaurauttaan.

Näkemyksistä, mikä on turvallinen ja toimiva yhteiskunta, on kääntymässä kohti hierarkiatonta mallia. Vanha reitti hallittavuuteen kulki kontrollin, salailun ja väkivallan uhan kautta. Kilpaileva malli lähtee ajatuksesta, että parasta on purkaa turvattomuuden ja toimimattomuuden esteitä. Tämä voi tapahtua vain rakentamalla pitkäjänteisesti yhteiskuntaan tasa-arvoa ja luottamusta. Suomalaisen yhteiskuntarauhan ja turvallisuuden taustalla on ajatus "more keys, more problems" – mitä enemmän meillä on lukittavaa, sitä enemmän meillä on myös kontrolloitavaa.

Toimivan yhteiskunnan toteuttaminen vaatii pitkäjänteistä työtä. Vapaan informaation, globaalin talouden ja suurten yksilönvapauksien aikana yhteiskunnan kontrollointi ei onnistu enää vanhoin keinoin. Luottamukseen ja tasa-arvoon perustuvan yhteiskunnan rakentaminen vie kauan, mutta se on lopulta tehokkain tapa turvata yhteiskunnan toimivuus.

Osaaminen seuraa elämänlaatua

Globaalit markkinat ja niiden heilahtelut tekevät tulevaisuudessa tarvittavan osaamisen ennakoinnista vaikeaa. On vaikea sanoa, tarvitaanko tulevaisuudessa nano- vai bio-osaajia, vai veisivätkö tietoliikenne-ekspertit maita parhaiten vaurauteen. Tiedetään vain, että tarvitaan mahdollisimman paljon muuntautumiskykyistä osaamista ja uudelleenoppivia ihmisiä. Mikään maa ei pysty jatkuvasti kouluttamaan juuri oikeanlaisia osaajia. Tämän takia työvoiman

houkuttelusta tulee yhä tärkeämpi tekijä maiden ja kaupunkien menestyksessä.

Sekä Euroopassa että Yhdysvalloissa on havaittu selkeä muutos siinä, miten ihmiset hakeutuvat asumaan maahan tai kaupunkiin. Ennen ihmisiä veti puoleensa ensisijaisesti työ: useimmat muuttivat liikoja kyselemättä sinne, mistä sai työpaikkoja. Nyt moni varsinkin hyvin koulutettu ihminen miettii ensin, millaisia asioita hän tarvitsee elämäntyyliinsä toteuttamiseen, määrittelee sitten paikat, joissa haluttu elämäntyyli voi toteutua ja ryhtyy vasta sen jälkeen etsimään sopivaa työpaikkaa. Tämän takia osaavasta työvoimasta riippuvaiset yritykset hakeutuvat entistä enemmän alueille, joissa korkean elämänlaadun tekijät toteutuvat.

Elämänlaadun korostumista kuvastavat Newsweek-lehden elokuussa 2010 julkaisema elämänlaatuvertailu, jossa Suomi oli kärjessä, ja Monocle-lehden vuosittain suorittama Quality of Life -survey, jossa Helsinki on kolmena vuotena sijoittunut viidenneksi. Sekä maiden että kaupunkien rankkauksissa kärkipaikoilla on yhteiskuntia, joita luonnehtii toimivuus: Newsweekin listan toisella sijalla oli Sveitsi, kun taas Monoclen listan kärkipaikoilla ovat olleet Zürich ja München. Kaikkia näitä, aivan kuten Suomea, luonnehtii enemmän toimivuus kuin eloisuus ja syke.

Useimmat maat ja kaupungit maailmassa eivät voi tukeutua vain ulkopuolisen osaamisen houkutteluun. On tärkeää, että enemmistö väestöstä on kykenevää omaksumaan uutta, muuttamaan osaamistaan ja olemaan monilla eri tavoilla osallinen yhteiskunnan hyvinvoinnin kasvattamisessa. Näin syntyy uusia resursseja taloudelliselle tuotannolle. Tätäkin tärkeämpää on se, ettei yhteiskuntaan synny osattomien joukkoa, jonka piirissä kytee usein kipinä sodille, terrorismille ja muille konflikteille.

Monille köyhille maille Suomen esimerkki on kiinnostava: luonnonvaroiltaan ja pääomiltaan köyhä maa laittoi kaikki kansalaisensa kouluun ja töihin, loi yleissivistystä ja rakensi sitä kautta vaurautensa. Panostamalla kaikkien inhimillisten resurssien monipuoliseen hyödyntämiseen on siis mahdollista rakentaa vaurautta ja hyvinvointia ilman suuria luonnonvaroja.

Teknologialla ei ole rajoja

1900-luku oli tieteen ja teknologian vuosisata. On perusteltua olettaa, ettei niiden rooli 2000-luvulla ainakaan vähene. Esiin nousee uusia tutkimuksen aloja, joiden tulokset muuttavat yhteiskuntaa vastaavalla tavalla kuin penisilliini, atomipommi tai radio aikoinaan. Tarve ymmärtää tieteen luomaa kuvaa maailmasta korostuu.

Suljettuja yhteiskuntia on entistä vaikeampi ylläpitää, koska informaatioteknologia avaa tietoa ja tekee sen läpinäkyväksi. Tiedon jakaminen ja jakamatta jättäminen on yksi keskeinen keino valtarakenteiden luomisessa. Internet, langattomat viestintävälineet ja nyt jo afrikkalaisissakin kylissä käytettävä kännykkä levittävät tietoa ja dataa uudella tavalla. Tämä murtaa hierarkioita kaikkialla maailmassa.

Myös siirtyminen tietointensiiviseen työhön vauhdittaa kehitystä. Vaikka on naiivia olettaa kehittyvien maiden seuraavan suoraviivaisesti teollisuusmaiden

polkua, voimme olla melko varmoja, että yksilöllistyminen tarttuu. Jopa internetin sisältöjä aktiivisesti kontrolloivassa Kiinassa ihmiset käyttävät lukuisia vertaispalveluita, ovat tottuneet internetissä olevan tiedon vapaaseen luonteeseen ja jakavat sitä eteenpäin. Vaikka Kiinassa ei katsota internetistä pornoa, siellä luetaan blogeja ja käytetään Facebookia. Teknisten välineiden myötä yhä enemmän yksilöllistyvässä maailmassa hierarkiat eivät enää toimi yhtä hyvin kuin ennen. Ihmiset eivät suostu olemaan alamaisia samassa mielessä kuin aiemmin. Olennaista on, että yksilöllisyydestä kiinnostuneiden ihmisten määrä kasvaa kaikkialla maailmassa.

Kaiken teknologistuminen – ubiikkiteknologia – tekee meistä myös uudella tavalla riippuvaisia. Kaiken päällä on teknologinen kerros. Ollaan paradoksaalisessa tilanteessa: yhteiskunnan toimivuus kytkeytyy aiempaa enemmän teknologian hallintaan, mutta samalla teknologia on tehnyt monista vanhoista hallinnan välineistä tehottomia. Toimivuuden ylläpitäminen vaatii siksi sekä modernia teknologista että sosiaalista järjestelmää.

Kulutus vetää, tuotanto seuraa

Olemme siirtyneet kehittyneissä maissa aikaan, jossa perustarpeet ohjaavat ihmisten kulutusta enää nimellisesti. Samalla suhde tavarahan on muuttunut: kun tavanaomaisuutta on paljon, kulutusvalintoja ohjaa merkitysten hakeminen. Yhä useampi huomaa, että oman elämänlaadun kannalta laatu korvaa kulutuksessa määrän. Hyvin suunnitellut, toimivat ja kestävät tuotteet erottautuvat massasta ja niiden arvostus nousee. Hyvä, käyttäjälähtöinen design muodostuu tärkeäksi kilpailuvaltiksi kuluttajamarkkinoilla, joilla halpatuotanto on jo ennestään tehnyt kilpailun kovaksi.

Ilmasto- ja resurssihaasteet ohjaavat sekä yrityksiä, kuluttajia että julkisia organisaatioita painottamaan hankinnoissaan kestävyyttä, käytettävyyttä ja huollettavuutta. Tuotteiden ja järjestelmien koko elinkaaren mittainen energia- ja materiaalitase muodostuu mittariksi, joka määrittää, pääseekö tuote markkinoille tai hankintapäätösten piiriin.

Haaste: Monikulttuurisen Suomen toimivuus

Suomalaisen yhteiskunnan toimivuuden perusta valettiin aikana, jolloin haasteet olivat toisenlaiset kuin maailmassa vuonna 2010. Suomi oli vahva yhtenäiskulttuuri, köyhän ja kouluttamattoman kansan valinnanmahdollisuudet olivat vähissä ja valtiovallan mahdollisuudet säädellä yhteiskunnan toimintaa hyvin laajat. Monet valinnat tuolloin olivat viisaita ja kertautuvat nyt paitsi voimissaan olevien instituutioiden ja rakenteiden, myös toimivuuden kulttuurin kautta. Se kulttuuri elää ja monistuu yhä suomalaisessa koulutuksessa, työpaikoilla ja yhdistystoiminnassa.

Vahvan yhtenäiskulttuurin aika on kuitenkin väistämättä ohitse. Yhteiskunta moninaistuu monista syistä, ei ainoastaan maahanmuuton takia. Luottamusta yhteiskunnassa on rakennettava uusilla tavoilla. Tämä edellyttää vahvoja interventioita poliittiselta päätöksenteolta ja julkiselta sektorilta. On tärkeää, että luottamusta rakennetaan tietoisin poliittisin toimin. Näin demokraattisen järjestelmän oikeutus pysyy ja vahvistuu. Suomalaisen yhteiskunnan lupausta

kaikkien mukanaolosta on kyettävä uudistamaan säännöllisesti.

Suomalaisten panos tässä maailmassa toteutuu entistä useammin yhdessä muista kulttuureista tulevien ihmisten kanssa. On ilmiselvää, ettei suomalaisia käytäntöjä ja toimivuuden ihanteita noin vain istuteta monikulttuurisiin organisaatioihin ja yhteisöihin. Siksi on tärkeää pohtia, mikä on suomalaisen toimivuuden kulttuurirajat ylittävä ydin. Tämän asian selvittäminen vaatii varmasti rohkeaa kokeilemistä. Näin opimme ymmärtämään enemmän myös suomalaisuutta.

Suomalaisen käyttäjälähtöisen, kestävyYTEEN nojaavan suunnittelun traditio on kunniakas. Silti on syytä muistaa, että aikoinaan käyttäjien tarpeet oli huomattavasti helpompi tyydyttää kuin nykyajan kuluttajien. Monikulttuurisessa, yksilöllistyvässä maailmassa massatuotetuilla ratkaisuilla on aiempaa vaikeampaa miellyttää kuluttajia.

Tämän ajan käyttäjälähtöisyys onkin parhaimmillaan radikaalia ja pakottaa ajattelemaan uudella tavalla käyttäjän ja suunnittelijan suhdetta ja vuorovaikutusta. Suomalaisen yhteiskunnan paras vastaus tähän haasteeseen liittyy suomalaisten epähierarkkiseen toimintatapaan. Siitä on hyvä pitää kiinni, vaikka globaalin talouden yhdenmukaiset organisaatiomallit ohjaisivat toiseen suuntaan.

Toimivuus: Suomi tarjoaa maailmalle kestäviä tuotteita ja järjestelmiä

1. We will repair it – Suomalaiset kestävät tuotteet

Suomalaiset muotoilu yritykset luovat yhdessä vahvan tuotemerkin korjattavuudesta osana World Design Capital 2012 -vuotta. Suomalaisten yritysten yhteinen tulevaisuudenlupaus on, että Suomessa suunnitellaan ja valmistetaan asioita, jotka ovat pitkäikäisiä ja korjattavia. Näin Suomi nostaa profiiliaan kestävä kehityksen edelläkävijänä. Suomalaisen yrityselämän viesti on: ostamalla suomalaista ostat koko elämän ajaksi. Uudet huolto- ja korjauspalvelut sekä yksityisille että yhteisöille ovat merkittävä tapa kasvattaa brändiuskollisuutta ja sitoutumista suomalaisen tavarantoimintansa omistamiseen. Korjaukseen ja huoltoon liittyvillä palveluilla yritykset voivat myös luoda uutta liiketoimintaa.

Teollisen valmistamisen halpuuden ja helppouden takia kotimme pursuavat ylimääräisiä tavaroita ja suhteemme materiaan on muuttunut. Kun tavarantoimintansa valmistaminen on halpaa, tavarasta halutaan eron nopeasti. On helpompaa – ja usein halvempaa – ostaa vioittuneen tilalle uusi kuin korjauttaa nykyinen.

Tuhlailevalle kulutuskulttuurille tarvitaan uskottava vaihtoehto. Matalampaan vaurautasoon palaamisen ohella valittavana on kaksi reittiä: joko kierrätämme tehokkaasti kaikki raaka-aineet ja jalostamme niitä fysikaalisen kemian ja materiaalfysiikan uusimpia oppeja hyödyntäen. Tai sitten pidennämme tavarantoimintansa käyttöikä suunnittelemalla niistä helposti korjattavia, muokattavia ja yhteenliitettäviä.

Suomalaisen muotoilun kunniakas traditio rakentuu 1950-luvun ajatukselle arjen designista. Köyhässä mutta tasa-arvoisessa maassa ei ollut häpeä suunnitella asioita massoille. Sekä Alvar Aallon funktionaalinen arkkitehtuuri että Kaj Franckin Teema-sarja ovat esimerkkejä tasa-arvoisen Suomen muotoilusta: arjen kauneutta kaikille yhteiskunnalliseen asemaan tai varallisuuteen katsomatta. Teema-astiastoja ostetaan lahjaksi ja koteihin niiden korkean laadun ja yhdisteltävyyden vuoksi. Aate elää yhä vahvana. Esimerkistä käy Iittalan nokkela slogan: *Design Against Throwawayism*. Tälle ajattelulle on yhä enemmän tilausta.

Seuraava askel suomalaisen designin tarinassa on korjattavuuden, muokattavuuden, vaihdettavuuden ja kierrätettävyyden lisääminen. Innostavia esimerkkejä löytyy jo nyt. Korjattavuus ja huoltovarmuus ovat jo nyt keskeinen osa monien suomalaisten suuryritysten toimintaa. Suomalainen luotettavuus tarkoittaa insinöörivetoista ajattelua, jossa asiakasta autetaan jatkamaan monimutkaisinkin laitteen käyttöikä. Lähtökohtana on laadukas, hyvin suunniteltu tuote. Korjattavuus ja huollettavuus on otettu huomioon jo tuotteen suunnitteluvaiheessa. Kone ja Wärtsilä menestyvät yhä enemmän toimivilla korjauspalveluilla, joita ne tuotteilleen tarjoavat. Joitakin esimerkkejä löytyy myös kuluttajapuolelta. Rikkoutuneen Marimekon markiisilaukun on jo pidempään voinut lähettää yrityksen myymälöiden kautta korjattavaksi Sulkavan tehtaalle.

Ajatus pitkäkestoisesta suhteesta yrityksen ja kuluttajan välillä tukee myös suomalaista perushyvettä eli luotettavuutta. Rehti kaupankäynti tarkoittaa, että jo ostotilanteessa suomalaiset yritykset voivat taata, että heidän tuotteensa ei kaadu ensimmäiseen esteeseen. Pitkäikäiseen käyttöön tarkoitettua suomalaista tuotetta voi myydä ylpeänä.

Syvä henkilökohtainen suhde syntyy vain merkitykselliseen, pysyvään tavaraan, sellaiseen, jolla on selkeä tarina ja jonka kestävyys tai jopa korjattavuuteen voi luottaa. Se tarkoittaa tarkoituksenmukaisia ja pitkäikäisiä esineitä, jotka pystyy helposti korjauttamaan ja huollattamaan. Muokkauspalveluilla suomalaiset yritykset auttavat kuluttajaa myös sopeuttamaan tuotteen kulloiseenkin muotiin ja tilanteeseen.

Teollisuuden jo ymmärtämä palveluajattelu laajennetaan jatkossa yhä vahvemmin myös yksityiskuluttajille suunnattuihin tuotteisiin. Yhteiseen kampanjaan valjastetaan kaikki merkittävät muotoilulähtöiset yritykset. Yhteisellä korjattavuudella ja pitkällä ikää viestittävällä symbolilla elinkaariajattelu kytketään myös suomalaisuuteen. Merkki ja sitä kantavat tuotteet konkretisoivat suomalaista luotettavuutta, teknistä osaamista, ratkaisukeskeisyyttä ja sitoutumista kestäväan kehitykseen. Tämä jatkaa suomalaisen muotoilun kultakauden parasta eetosta.

2. Uusi Aalto -haaste

Uusi Aalto -haaste kytkee toisiinsa suomalaisen osaamisen sekä tarpeen löytää uusia ratkaisuja vakaviin globaaleihin ongelmiin. Suomen aloitteesta ja tuella valjastetaan mahdollisimman laajasti ihmisiä ympäri maailmaa tuottamaan uusia ideoita polttavan ongelman ratkaisemiseksi. Suomi luo avoimeen lähdekoodiin perustuvan ratkaisuympäristön yhteisajattelulle sekä rahoittaa vuosittain

kymmenen stipendiaattia. Uusi Aalto -haaste on keino viestiä suomalaista tapaa ratkoa asioita: yhdessä talkoilla.

Ei ole sattumaa, että internetin keskeiset vertaistuotannon organisoimisen välineet Linux ja MySQL ovat saaneet alkunsa suomalaisten toimijoiden ideoista. Linus Torvalds on sanonut, että vaikeatkin ongelmat saadaan ratkaistua, kun on tarpeeksi paljon silmäpareja katsomassa ja ratkomassa niitä. Samalla periaatteella kunnostettiin myös esimerkiksi 1997 tuhopoltettu Tyrvään Pyhän Olavin kirkko. Luottamukseen ja innostukseen perustuva talkoomainen yhteistoiminta on hyvin pohjoismainen ajatus. Suomessa on kansainvälisten vertailu- ja asennetutkimustenkin mukaan vahva yhteisen tekemisen ja luottamuksen kulttuuri.

Koko maailma kamppailee vakavien, ihmisten henkeä ja hyvinvointia uhkaavien ilmiöiden kanssa. Ilmastonmuutos, väestönkasvu, köyhyys, nälänhätä, puute puhtaasta juomavedestä ja alhainen koulutustaso ovat vain esimerkkejä niistä asioista, joiden ratkaiseminen ei johtajavetoisesti näytä onnistuvan. Globaalien ongelmien ratkaisemiseen suomalainen yhdessä tekemisen ja monenlaisten äänien kuulemisen perinne sopii hyvin. Nykyäänkin Suomi toimii esimerkiksi kehitysyhteistyössä monella sellaisella alueella, joilla siirtomaahallintoa ylläpitäneiden maiden on mahdotonta historiallisen painolastin takia toimia. Ajattelu linkittyy myös esimerkiksi Nokian kuuluisaan iskulauseeseen: Connecting People.

Uusi Aalto -haasteen ongelmanratkaisu ei lähde valmiiksi piirretyistä prosessikaavioista. Sen sijaan kaikkia rohkaistaan toimimaan kehittäjinä, koska kaikilla on jotain annettavaa. Uusi Aalto kerää yhteen esimerkiksi ajattelijoita, yhteisövaikuttajia, rahoittajia, suunnittelijoita, insinöörejä ja nuoria. Stipendiaateiksi valitaan eri puolilta maailmaa ihmisiä, jotka uskaltavat ajatella uusilla tavoilla, saavat muita mukaan ja osaavat rakentaa luottamuksen ja jakamisen ilmapiiriä.

Stipendiaatit puolestaan etsivät omasta vaikutuspiiristään lisää ihmisiä mukaan ongelmanratkaisuun. Heille taataan kunnolliset resurssit ratkaisujen etsimiseen sillä ehdolla, että he jakavat tuloksensa ja ajattelunsa kaikkien käyttöön. Avoimen lähdekoodin alusta välittää työssä syntyvää näkemystä, hakee uusia ajatuksia uusilta toimijoilta sekä vie aloitettuja ajatusmalleja pidemmälle. Suomalaiset yliopistot ja tutkimuslaitokset tukevat stipendiaatteja verkostoillaan ja osaamisellaan.

3. The Tacit Factory – hiljaiset tyyssijat

Suomalaisen pehmeän diplomatian lippulaiva ovat perustettavat hiljaisuuden tyyssijat eli *Tacit Factoryt*. Ne ovat suomalaisen kirjastolaitoksen globaali ja nykyaikainen sovellus. Tacit Factoryt ovat työtiloja, joista matkustava tietotyöläinen löytää rauhallisen ja viihtyisän työympäristön, kaltaisiaan ihmisiä, käytännöllisiä tietoja ja taitoja sekä suomalaiseen ongelmanratkaisuun erikoistuneen emännän. Tacit Factory -kerhon jäsenyys on ilmainen, mutta tuo mukanaan veloitteen jakaa tekemäänsä ja osaamaansa. Jäsenet esimerkiksi vievät toisia jäseniä kaupungissa tuntemaansa ainutlaatuihin puistoon ja opettavat käyttämään sen tarjoamia mahdollisuuksia tai opettavat uusimpien

verkkosovellusten käyttöä.

Kirjastolaitos on yksi suomalaisen yhteiskunnan keskeisistä instituutioista. Suomessa on lähes tuhat kaikille avointa kirjastoa, ja myös varuskunnissa ja monissa muissa instituutioissa on omat kirjastonsa. Kansanvalistuksellinen ajatus siitä, että tietoa pitää olla kaikille saatavissa on levinnyt paitsi koulujen ja opistojen, myös kirjastojen kautta. Suomessa on pidetty tärkeänä myös julkista tilaa. Kaupungeissa tulee olla paikkoja, jonne ihmiset voivat mennä, vaikka eivät voisi ostaa mitään. Nykyaikaiset kirjastot toteuttavat tätä ajatusta hienosti.

Tacit Factoryt ovat turisminjälkeisen globaalin maailman keskuksia, joita löytyy tärkeimmistä metropolialueiden solmukohtista. Osaamisen siirtoa varten kukin kerhon jäsen luo profiilin, jossa hän määrittää, mitä osaa opettaa ja mitä haluaisi oppia. Tacit Factoryn käyttäjä kertoo profiilissaan, kuinka paljon aikaa hän on valmis käyttämään jäsenten kouluttamiseen. Profiilin ja paikannusjärjestelmän avulla kerhon jäsenet tietävät, keitä tilaan on tulossa ja mitä heidän kanssaan voi tehdä.

Kerho toimii pistejärjestelmällä, jossa kukin tila jakaa kunniajäsenyyksiä. Jos olet käyttänyt tilaa paljon etkä opettanut ketään, olet miinuksella. Jos taas olet opettanut useita ihmisiä ja käyttänyt tilaa paljon, olet saanut paljon pisteitä. Pisteet toimivat myös verkottamisen välineinä – kun tilaan on tulossa todella korkeapisteisiä jäseniä, muut korkeapisteiset jäsenet ovat silloin erityisen tervetulleita.

Kutakin Tacit Factorya emännöi suomalainen kirjastoammattilainen, ongelmanratkaisun ja ihmislähtöisen tiedonhaun asiantuntija. Viihtyisät Tacit Factoryt edustavat maailmalla nykyaikaista jakamisen kulttuuria ja toimivat kokemuksellisinä Suomi-brändin rakentajina. Ne ovat suomalaisen pehmeän diplomatian kärkihanke. Niissä syntyvät ihmisten väliset suhteet ja verkostot, opitut asiat ja jaetut kokemukset ovat *Tacit Factoryn* lopputuotteita, joiden positiivisia kerrannaisvaikutuksia voimme vain arvailla.

2 Drink Finland

Järvet juotaviksi ja luomua pöytään

Puhdas luonto on kansainvälisten bränditutkimusten mukaan Suomi-kuvan selkein ja vahvin erottava tekijä. Luontomielikuva on erityisen vahva niillä, joilla ei ole omakohtaista kokemusta Suomesta. Suomi kuvitellaan maaksi, jossa luonto on lähes koskemattomassa tilassa, Euroopan viimeisenä erämaana tai luonnonparatiisina.

Todellisuudessa Suomen luonto on jo pitkälti valjastettu hyötytarkoituksiin. Paitsi että suomalaisilla on puhdasta luontoa ja vettä, me olemme myös oppineet suojelemaan ja puhdistamaan luontoa tavalla, josta on koko maailmalle hyötyä. Suomen luonnon tarina on todellisuudessa vielä mielikuvaakin kiinnostavampi.

Tieteellinen ymmärrys luonnosta on Suomessa huippuluokkaa. Toisaalta jokaisella suomalaisella on vahva omakohtainen ja käytännöllinen suhde luontoon. Suhde syntyy mökkeilemällä, retkeilemällä, marjastamalla ja sienestämällä. Näiden vahvuuksien pohjalta Suomi voi nyt kehittää ratkaisuja, jotka toimivat esimerkkinä koko maailmalle kestävästä tavasta suhtautua ympäristöön. Käytännön askeleina tähän ovat suomalaisen maatalouden siirtäminen luomuun ja suomalaisen vesistöjen muuttaminen juomakelpoisiksi.

Tehtävä Suomessa: Drink Finland

Mielikuva Suomesta maana, jossa metsien marjoja voi syödä ja vesistöistä voi juoda, osuu enimmäkseen oikeaan. Kuitenkin edelleen noin kolmannes Suomen vesistöistä on huonossa tilassa. 90 prosenttia Suomen vesistöistä voidaan kuitenkin ihmistoiminnalla laittaa sellaiseen kuntoon, että vettä voi huoletta juoda. Tehtävä *Drink Finland – Järvet juotaviksi* ei kuitenkaan onnistu ilman muutoksia maa- ja metsätaloudessa.

Suomen vesistöistä valtaosa on niin hyvässä kunnossa, että retkeilijä voi keittää kahvit suoraan järviveteen. Suurilla järvillä kuten Saimaalla, Inarijärvellä ja Päijänteellä, pintavesi on lähes aina juomakelpoista. Erityisiä ongelmakohtia ovat rannikoiden joet, joita rasittavat maatalouden ravinnekuormitus ja metsien ja soiden ojittaminen. Toinen ongelmakohta ovat maatalousvaltaisten alueiden järvet, joissa vesi vaihtuu hitaasti. Suurista järvistä esimerkiksi Vanajavesi ja Lappajärvi ovat vain tyydyttävässä kunnossa. Vesistöjen huono kunto liittyy niiden aktiiviseen käyttöön. Niinpä melkein kaikki Suomen suuret kaupungit, kuten Helsinki, Turku, Tampere ja Oulu, ovat huonokuntoisten vesistöjen rannalla.

Vesien tilaa heikentävät myös vanhat kuormitukset. Sekä asuinalueiden että teollisuuden jätevedet puhdistetaan nykyään melko huolellisesti. Vain typpipäästöt aiheuttavat päänsäivää puhdistuslaitoksille, ja rankkasateilla joidenkin puhdistamojen kapasiteetti on koetuksella. Monissa teollisuuslaitoksissa on suljettu vesikierto, jolloin päästöt vesistöön ovat vikatilanteissakin kohtuullisen vähäiset. Järvet ovat kuitenkin hitaita puhdistamaan. Tällaiseen huonoon tilaan on päässyt esimerkiksi Lahden edustan Vesijärvi.

Jotta suurin osa Suomen pintavesistä olisi juomakelpoisia vuonna 2030, toimiin on ryhdyttävä heti. Asuinalueiden ja tehtaiden päästöjen kurissa pitämisen lisäksi tämä edellyttää jatkossa myös maatalouden sekä metsien ja soiden ojituksen aiheuttaman kuormituksen vähentämistä. Maataloudessa suoja-alueiden laajentaminen, lannoitusmäärien pienentäminen ja syyskylvöt ovat tärkeimpiä vesistöjen suojelutoimia. Lisäksi osa kaikkein pahimmin fosforilla kyllästetyistä pelloista voitaisiin poistaa viljelykäytöstä.

Luomutuotannon lisääminen on avainasemassa sekä myrkyttömyyden vuoksi että lannoitemäärien pienentämiseksi. Soilla turvetuotannon vähentämisellä on suora rehevöitymistä vähentävä vaikutus. Siis tuulivoimalat pystyyn ja biokaasulaitokset toimimaan, jotta turpeen energiakäyttöä voidaan Suomessa vähentää.

Jokaisesta suomalaisesta lätäköstä tuskin kukaan haluaa vuonna 2030 juoda. Luonnontilaiset vedet eivät aina ole juomakelpoisia. Esimerkiksi humuspitoiset suovedet tai saviset lammet ovat luonnontilaisia, eikä niiden vesi ole myrkyllistä, mutta ei niiden vedellä vesipulloaan tee mieli täyttää. Jotta järvet saadaan juotaviksi, suomalaiselta yhteiskunnalta tarvitaan voimakasta yhteistä panosta. Myös maatalouden panos on tässä tärkeä.

Tehtävä Suomessa: Maataloudesta puolet luomua

Energiavarojen niukkeneminen nostaa lannoitteiden hintoja, globalisaation myötä rehun maailmanmarkkinahinnat heilahtelevat ja runsas lannoittaminen vahingoittaa vesistöjä. Vuosien 2007–2008 globaali ruokakriisi osoitti, että maailmantaloudessa rehun ja lannoitteiden hinnat seuraavat energian hinnan muutoksia.

Suomalaisen maatalouden lähivuosisikymmenien suuri haaste on kehittää sellaisia tuotantotapoja, jotka menestyvät maailmantalouden myrskyistä riippumatta. Omavaraisuudella ja paikallistalouden vahvistamisella on tässä suuri merkitys. Mitä vähemmän tiloille joudutaan hankkimaan hinnanvaihteluille alttiita tuotantopanoksia kuten lannoitteita, sitä pitkäjänteisemmin tuotantoa voi kehittää. Tästä hyötyvät sekä alkutuottajat, paikallisyhteisö, kuluttajat että kauppa.

Lähiruoka on tämän hetken voimakkain ruokatrendi. Seuraava askel lähiruoasta on luomuruoka. Luomulla tarkoitetaan sovittuihin tuotantomenetelmiin sitoutunutta ruoantuotantoa. Luomuelintarvikkeiden koko tuotantoketju perustuu luonnonmukaisiin ja ympäristöä säästäviin valintoihin. Luomun idea ulottuu pelloilta aina valmiisiin elintarvikkeisiin.

Luomutuotannon merkittävin piirre on ravinteiden kierto tilan sisällä. Kun ravinteet täytyy koota tilan omista lähteistä, niitä ei kannata päästää karkuun vesistöihin. Orgaaniset lannoitteet myös liukenevat veteen huonommin kuin teollisesti valmistetut. Kuluttajia kiinnostaa myös se, millaisissa oloissa tuotantoeläimet elävät. Tämäkin asia hoidetaan jo luomutuotannon sääntöjen mukaan paremmin kuin tehotuotannossa.

Nämä kolme asiaa – maailmantalouden hintojen heilahtelu, suomalaisten

vesistöjen tilan parantaminen ja kuluttajilta tuleva kysyntä – vievät kaikki Suomea kohti luomua. Luomuviljelyssä olennaista on pyrkimys ekologisten prosessien ymmärtämiseen. Tässä mielessä se muistuttaa marjastusta, sienestystä ja metsästystä, joissa kaikissa olennaista on luonnon piirteiden lukeminen ja ennakoiminen aiemman kokemuksen ja oppien perusteella.

Viime vuosikymmeninä maanviljelytaidoissa on korostunut koneiden, lannoitteiden ja rehujen tunteminen. Kyky ymmärtää luonnonjärjestelmiä ei ole ollut yhtä suuressa roolissa. Luomuun siirtymisen myötä maaperän prosessien ja esimerkiksi biologista torjuntaa tekevien hyönteisten tuntemus nousee keskeiseksi. Kun maanviljelijän ammattitaito perustuu ennen kaikkea ekosysteemien ymmärrykseen, tuotannon luonnonmukaisuus lisääntyy lähes vaivihkaa.

Luomutuotannon lisäämisessä kyse on ennen kaikkea suomalaisen maatalouden uuden strategisen suunnan löytämisestä. Luomutuotannosta on syytä tehdä pikemminkin standardi kuin poikkeus. Sen avulla voidaan nostaa maatalouden jalostusarvoa ja lisätä paikallista vaurautta. Se ei tarkoita teknologisen kehityksen hylkäämistä, pikemminkin päinvastoin. Luomuviljelyn onnistumisen kannalta ekologisten prosessien tuntemus on erityisen tärkeää. Suomalaisten yliopistojen ja tutkimuslaitosten huippuluokan ekologista osaamista voidaan hyödyntää luomutuotannon kehittämisessä. Kun strateginen suunnanmuutos tehdään, on suoraan luomuun liittyvää tutkimus- ja koulutustyötä vahvistettava.

Lisäksi mukaan tulee aktivoida suomalainen elintarviketeollisuus, jolle puhdas suomalainen ruoka ja siitä kehitettävät jalosteet ovat merkittäviä markkinointi- ja vientivaltteja. Taloudellisesti kannattavasta ja vesistöjen ja muun ympäristön kannalta parhaasta mahdollisesta luomutuotannosta tehdään Suomelle strateginen tavoite, jonka toteuttamisessa mukana on koko arvoketju. Luomu ei ole näperrystä, vaan vakavaa tuotantoa, jota toteutetaan sekä pienessä että suuressa mittakaavassa. Tavoitteen toteuttaminen luo Suomeen uuden vahvan luonnonvaraklusterin.

Miksi?

Ympäristöongelmat nousevat

Joka vuosi maailmassa on yli 70 miljoonaa ihmistä enemmän kuin edellisenä vuonna. Teknologian kehityksestä huolimatta ihmiskunta käyttää nykyisin 50 prosenttia enemmän luonnonvaroja kuin 30 vuotta sitten. Raaka-aineiden kulutus on noin 60 miljardia tonnia vuodessa, ja jos kulutus ei vähene, luonnonvarojen käyttö ylittää 100 miljardia tonnia vuonna 2030.

Myös tieteellisesti on pystytty osoittamaan, että tulevana vuosikymmeninä kasvihuonekaasupäästöjä on välttämätöntä leikata radikaalisti. Tämän sisäistäminen on jo käännytyn periaatteelliseksi poliittiseksi yhteisymmärrykseksi: nyt neuvotellaan sopimusta työnjaosta, kenen pitää vähentää päästöjä minkäkin verran ja millaisin kustannuksin.

Samaan aikaan kaupungistuminen jatkuu kovaa vauhtia erityisesti kehitysmaissa. Maapallon väestön suuri enemmistö kohtaa arjessaan paikalliset

ympäristöongelmat. Nämä ongelmat edellyttävät ihmiskunnalta lähivuosina mittavia panostuksia. Puhtaaseen veden- ja energiantuotantoon sekä energia- ja materiaalitehokkaiden tuotteiden kehittämiseen kaivataan kipeästi ratkaisuja. Viime vuosina on koettu kansainvälinen ympäristötekniikan buumi, mikä kertoo alan merkityksestä. Maailmanlaajuisten cleantech-markkinoiden kokonaisarvo on jo nyt 1500 miljardia dollaria.

Tarvitaan paljon erikokoisia täsmäratkaisuja, joiden yksittäiset ja keskinäiset vaikutukset on kyettävä mittaamaan, ennustamaan ja arvioimaan. Siinä voidaan onnistua vain panostamalla merkittävästi tieteeseen, tutkimukseen ja uuden kehittämiseen. Hyvä esimerkki tästä on markkinamekanismien käyttö luonnonvarojen hallinnassa ja päästöjen vähentämisessä. Toimiva päästökauppa edellyttää, että osataan laskea oikein päästöjen nykyiset ja ennakoitavat tasot sekä kokonaisuutena että yksittäisten toimijoiden osalta. Prosessiteollisuudessa tämä on vielä kohtuullisen helppoa, mutta jos kaupankäyntiä halutaan laajentaa muihin toimijoihin, haaste on mittavampi. Jos puolestaan kalakantoja halutaan suojella pyyntikiintiöillä, on tunnettava kalakannat ja niiden ekologia.

Yhteisomaa on vaikea hallita

Ilmastonmuutos, kaupungistuminen ja väestönkasvu tekevät vedestä yhä rajallisemman resurssin. Vesivarojen hallinnassa on usein kyse monimutkaisista ongelmista, joissa päätetään luonnonvarojen jakamisesta ja suojelemisesta. Näitä ongelmia ei ratkaista vain teknologian keinoin. Vesivarojen alueellinen jakaminen on luonnonvarakysymys, jolla on merkittäviä poliittisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia. Epäonnistuminen voi johtaa konflikteihin ihmisryhmien tai valtioiden välillä. Tätä voidaan ehkäistä kehittämällä vesijärjestelmien tutkimusta ja kytkemällä se olennaiseksi osaksi valtioiden ympäristöhallintoa.

Monissa valtioissa ympäristö- ja vesihallinto on heikosti kehittynyt. Näin siitähän huolimatta, että kansainvälisissä ympäristösopimuksissa ja YK-julistuksissa on systemaattisesti alleviivattu hyvän ja avoimen hallinnon ja päätöksenteon roolia ympäristöongelmien ratkaisussa. Ympäristöhallinnon pitäisi pystyä olemaan jopa suunnannäyttäjäksi muille hallinnonaloille.

Köyhyyden ja riittämättömien toimeentulomahdollisuuksien yhteys luonnonvarojen ja alkuperäisluonnon häviämiseen on osoitettu vahvasti. Erityisesti kaskeamisen ja laittoman puukaupan lopettamisen kannalta uusien luontaiselinkeinojen kehittäminen on välttämätöntä. Varsinkin syrjäisille, huonojen yhteyksien päässä oleville alueille tämä on haastavaa. Pelkkä teknologia ei riitä, on löydettävä uusia tapoja jakaa ja hyödyntää paikallisia luonnonresursseja.

Luonto on niukka

Kaupungistuvan väestön tarpeet luontoa kohtaan kasvavat. Terveystta uhkaavien saastehaittojen lisäksi kaupungistuminen tarkoittaa usein myös esteettisesti monotonista, meluisaa ja psyykkisesti kuormittavaa elinympäristöä. Kaupunkilaistumisen ongelmana onkin usein ollut elämänlaadun huonontuminen. Kaupunkien hyvä suunnittelu ja viheralueiden kehittäminen ovat 2000-luvun kaupunkien tärkeitä haasteita, johon suomalaisesta kaupunkisuunnittelusta löytyy

paljon käyttökelpoisia esimerkkejä.

Kaupunkilaistumisesta huolimatta ihmisten halu nauttia luontokokemuksista ja kokea sitä kautta esteettisiä elämyksiä ei ole vähentynyt, vaan päinvastoin. Yhä täydemmissä maailmassa, jossa ihmisen valmistamaa tavaraa ja muokattua ympäristöä on yli äyräiden, koskemattomaa luontoa arvostetaan entistäkin enemmän. Kauniiden asioiden – myös kauniin luonnon – kokemisesta tulee keskiluokkaistuville kuluttajille yhä merkityksellisempää. Tämä tarkoittaa matkailun suuntautumista entistä enemmän laadukkaisiin luontokohteisiin ja yhä kauemmas keskuksista. Hiljaisuuden kokemuksista siellä, missä ei ole paljon ihmisiä, ollaan valmiita tulevaisuudessa maksamaan.

Haaste: Suomi ei ole vielä kestävä yhteiskunta

Suomi ei ole onnistunut rakentamaan kestävää yhteiskuntaa. Luonnonvarojen ja energian kuluttajana Suomi on maailman kärkeä. Jos kaikki maailman ihmiset käyttäisivät luonnonvaroja yhtä paljon kuin keskivertosuomalainen, niiden tuottamiseen tarvittaisiin 2,5 maapalloa. Suomalaisen, samoin kuin muidenkin kehittyneiden maiden asukkaiden, on luultavasti vähennettävä ilmastopäästöjään nykyisestä noin kymmenekseen seuraavan sukupolven kuluessa, jotta katastrofaalinen ilmastomuutos saadaan torjuttua.

Vaikka haasteita riittää, Suomessa on tehty monia asioita oikein. Suomalaisten lähiympäristö on terveellisempi ja vähemmän saastunut kuin sukupolvi sitten. Kaupungistumisesta, teknologian kehityksestä ja yleisestä yhteiskunnan modernisoitumisesta huolimatta suomalaiset ovat säilyttäneet vahvan suhteen luontoon. Luonto ja siitä nauttiminen on kansaa yhdistävä asia, ei vain tiettyjen seutujen tai ihmisryhmien kiinnostuksen kohde ja etuoikeus. Myös suomalainen taide ja muut kulttuurialat ovat kyenneet vahvoihin tulkintoihin luonnosta ja sen muuttumisesta ja näin rakentaneet tietoisuutta luonnon merkityksestä ihmiselle.

Ympäristöongelmien ratkaiseminen edellyttää laajaa tutkimusta ja siihen pohjautuvaa uutta teknologiaa, valtioiden ja yritysten investointeja, poliittista sopimista mutta myös muutosta ihmisten elämäntavoissa. Muutos ei koske ainoastaan ihmisten toimintaa yksityisinä kuluttajina. On olennaista, että ihmisten tietoisuus ympäristöongelmista ja niiden ratkaisusta heijastuu myös ihmisten työhön. Kaikki tämän haasteen kannalta merkittävimmät innovaatiot tuskin syntyvät pelkästään ympäristöteknologiaan erikoistuneissa yrityksissä. Siksi on tärkeää, että ympäristöasiat tuodaan myös työhön ja työpaikoille.

Tarina suomalaisten vesistöjen puhdistamisesta on kertomisen arvoinen. Se on muuttanut käsitystä insinööreistä ja nostanut heidät monien mielikuvissa ympäristöongelmien ratkaisijoiksi. Vastaavia muutoksia ja menestystarinoita Suomessa ja maailmassa tarvitaan lisää.

Suomi tarjoaa maailmalle vettä

1. Peace by water – Suomalaiset vedenturvajoukot

Yhä merkittävämpi osa maailman konflikteista liittyy tavalla tai toisella vesivarojen ja muiden luonnonresurssien hallintaan. Esimerkkejä tästä ovat esimerkiksi Lähi-idän ja Sudanin konfliktit. Resurssien niukentuessa entisestään

myös rauhantutkimus ja -välitys suuntautuvat luonnonvarakysymyksiin, eli siihen, miten rajalliset vesi-, energia- ja ruokavarat jaetaan. Suomalainen vesialan osaaminen kaivojen rakentamisesta kansainväliseen vesidiplomatiiaan on vahvuus, jonka pohjalle voidaan kehittää uudenlaista rauhantyötä. Näin Suomen vahvalle panokselle rauhanturvaajana ja rauhanneuvottelijana on tulevaisuudessakin paljon käyttöä.

Yksi suomalaisten suurimmista ylpeydenaiheista on Suomen kokoonsa nähden suuri rooli rauhanrakentajana ja osallistuminen rauhanturvaoperaatioihin maailman kriisipesäkkeissä. Rauhanturvatehtäviäkin näkyvämpää on ollut Suomen ja suomalaisten toimiminen rauhanneuvotteluiden isäntänä tai välittäjinä. ETYKin ja rauhannobelisti Martti Ahtisaaren perintö ovat vahva osa Suomi-kuvaa.

Myös suomalainen vesistömallinnus ja rajavesistöjen hallintaan liittyvä tutkimus ovat korkealla tasolla. Erityisesti Mekongjoen vesistöalueella tehdyissä hankkeissa on luotu monipuolisia työkaluja. Niitä voidaan hyödyntää myös muualla eri toimijoiden, valtioiden ja paikallisyhteisöjen yhteisten intressien löytämisessä ja konfliktien ehkäisyssä.

Tulevaisuuden suomalainen rauhanrakennustyö perustuu siis hyvän neuvotteluosaamisen ja insinöörien osaamisen yhdistämiselle. Ydinajatuksena on, että suomalaisessa konfliktien sovittelu- ja ennaltaehkäisytyössä on aina mukana veteen ja muihin luonnonvaroihin liittyviä ratkaisuja. Rauhanrakentaminen muuttuu koko ajan monitasoisemmiksi prosesseiksi. Konfliktin osapuolten viralliset neuvottelut ovat vain yksi reitti pysyvän rauhan luomisessa. Siksi suomalaisten panos rauhanprosesseissa on opittava näkemään aiempaa monipuolisemmin ja monitoimijaisemmin.

Vesi- ja luonnonvaraosaaminen voi ulottua rauhanprosesseissa rajavesikysymysten mallintamisesta aina konfliktialueiden vesihuollon, energia- ja viljelyjärjestelmien jälleenrakentamiseen. Tätä varten ulkoasiainministeriö ja korkeakoulut voivat perustaa yhteisen koulutusohjelman, jossa diplomatiiaan ja vesiteknologiaan liittyvää osaamista opitaan integroimaan.

Vesikysymykset ja vesi perusoikeutena viedään samalla läpileikkaavaksi teemaksi Suomen YK-diplomatiassa. Niinpä esimerkiksi kansainvälisissä ilmastoneuvotteluissa Suomen antina on esittää korkeatasoisia analyyseja siitä, miten ilmastonmuutos vaikuttaa eri alueiden ja ihmisryhmien vesivaroihin ja millaisia toimia vaaditaan, jotta kaikille maailman ihmisille voitaisiin turvata riittävät vesiresurssit. Tämän vesidiplomatiian tueksi voidaan toteuttaa myös kansainvälisessä mediassa markkinointi- ja tiedotuskampanja, jonka tavoitteena on tehdä tunnetuksi ilmastonmuutoksen vaikutuksia vesivaroihin.

Peace by water -ajattelun ensimmäiset konkreettiset askeleet on jo otettu. Crisis Management Initiative on käynnistänyt vuonna 2010 Lähi-idässä hankkeen, jossa alueen toimijoita autetaan kehittämään monipuolista ennakoitietoa niin, että myös luonnonvarojen osuus konfliktien synnyssä ja ratkaisussa otetaan painokkaasti huomioon.

2. Suomi vie jokamiehen oikeudet koko maailmaan

Suomi auttaa maailmaa rakentamaan globaalin resurssikartan, jonka avulla paikalliset yhteisöt voivat hyötyä yhteisomistetuista resursseista. Resurssikartalla myös taataan resurssien kestävyys ja vältetään ”yhteismaan tragedia”, mikä yleensä ilmenee yliviljelynä, -kalastuksena tai saastuttamisena. Usein varsinkin

kehittyvässä maailmassa yhteisomien resurssien ylikäyttöön liittyy suoria taloudellisen riiston muotoja.

Yhteisomat vaativat aivan erityislaatuista välineitä ollakseen hallittavia. Erityisenä ongelmana on kestävyys hallinta. Hallitsemattomuus on johtanut kalakantojen romahtamiseen ympäri maailmaa ja kasvihuonekaasupäästöjen rajoittamisen epäonnistumiseen, vaikka kaikkien intresseissä on, että maailmassa on jatkossakin monipuolisesti kalaa ja että ilmastonmuutos vältetään.

Yhteisomaa tutkinut talouden tuore nobelisti Elinor Ostrom korostaa, että yhteisomaa pitää hoitaa paikallisia käytäntöjä seuraten ja ymmärtäen. Siksi selkeiden metsästyslakien lisäksi tarvitaan metsästysseuroja, jotka voivat pitää käytännössä huolen siitä, että lakeja noudatetaan. Ostrom on osoittanut, että yhteisomistuksessa olevat resurssit, kuten metsät, tuottavat usein yhtä hyvin kuin yksityisesti omistettut, mutta niiden hallinta vaatii tilanteenmukaista, siihen reagoivaa ja paikallista hallintaa.

Työkalu tähän on resurssikartta. Se vapauttaa valtavan määrän väärinkäytön uhan alla piilossa olevat yhteisoman resurssit kestävästi hyödynnettäviksi. Karttaa voisi käyttää sekä makrotasolla kestävään yhteisresurssihallintaan että mikrotasolla yksityisten henkilöiden tarjoamien "ei omistettavissa olevien" resurssien hyödyntämiseen.

Maailmanlaajuisen resurssikartan laatiminen on juuri Suomen tehtävä, koska se yhdistää kolme suomalaista vahvuutta: paikkatiedon, suomalaisen jokamiehenoikeusosaamisen sekä resurssien biologisen, ekologisen ja taloudellisen mallintamisen. Kun paikannus- ja karttateknologiat siirtyvät kulutuseloktroniikkaan seuraavien vuosien aikana, Suomessa voidaan rakentaa monien käyttäjien sovelluksia, joilla käyttäjät antavat merkityksiä ja jakavat tietoa eri kohteista. Samoin jokamiehenoikeuksiin perustuva yhteisoman ymmärrys on Suomessa syvä ja laajaa. Suomessa merkittävimmät yhteisoman hallinnan järjestelmät perustuvat harrastelijoiden yhteistyölle virkamiesten ja tutkijoiden kanssa. Näin esimerkiksi tehdään monta kertaa vuodessa mittavat lintulaskennat, joissa lintuharrastajat kävelevät linjoja pitkin katsellen ja kuunnellen, mitä lintuja alueella on. Metsästysseurat pitävät yhteistyössä ministeriöiden tutkijoiden kanssa huolen siitä, että riistaeläinten kanta pysyy kestäväenä.

Meillä on myös syvä tieteellistekninen näkymys luonnosta ja sen resursseista. Tämä mallinnus on luonteeltaan sekä ekologista, biologista että taloudellista ja erilaisten ekologisten järjestelmien ja lokeroitten ymmärtämistä.

3. Suomi = superruoan maa

Suomen metsien ja soiden noin 500 miljoonan kilon vuosittaisesta marjasadosta maahan jää jopa yhdeksän marjaa kymmenestä. Meillä on 37 erilaista luonnonvaraista marjaa, joista ravintokäyttöön soveltuu parikymmentä. Esimerkiksi mustikassa on todettu olevan enemmän antioksidantteja kuin yhdessäkään hedelmässä. Heikompanakin satovuonna luonnonmarjoja riittäisi jokaiselle noin kahdenkymmenen ämpärin verran eli sata kiloa vuodessa, kun yhteensä marjoja syödään nyt vain kahdeksan kiloa. Finpron ja Sitran selvitysten

mukaan mustikasta ja puolukasta olisi selkeiksi vientivalteiksi juuri terveysvaikutustensa vuoksi. Maailmanlaajuisessa superruoan kysynnässä ja tarjonnassa on ilmiselvää, Suomen mentävä aukko.

Goji-marjat, raakakaakao ja maca-jauho ovat tulleet monelle tutuiksi televisiosta, lehdistä, ekokaupoista ja sittemmin myös suuremmista supermarketeista. Superfoodiksi eli superruoaksi kutsutaan ravinnetiheitä ruoka-aineita eli esimerkiksi palkokasveja, juuria ja vihanneksia, joissa on luonnostaan runsaasti vitamiineja, mineraaleja ja antioksidantteja. Eksoottisen nimisillä aineksilla on kotikonnuillaan Etelä-Amerikassa ja Aasiassa vuosisatojen tai -tuhansien perinteet, mutta uutta on tuotteistaa ne Keski-Euroopassa ja myydä edelleen meille pohjoiseen.

Mutta miksi tuoda ulkomailta, kun monet Suomen luonnossa kasvavat tuotteet ovat mitä parhaita superruokaa? Ja miksi emme veisi ulkomaille luonnostamme runsain mitoin löytyviä ruoka-aineita? Tutummista antimista marjat, kuten mustikka, tyrni, karpalo, puolukka, lakka ja herukat, sisältävät runsaat määrät ravinteita pieneen kokoonsa nähden. Tyrniöljyä on hyödynnetty lääkkeenä aina kihdistä ja reumasta palovammoihin, ummetukseen ja silmävaurioihin. Runsaiden antioksidanttiensa lisäksi mustikan on todettu edistävän motorisia suorituksia, hidastavan MS-tautia sekä alentavan sydän- ja verisuonitautiriskiä. Kotimainen nokkonen taas sisältää C-vitamiinia viisinkertaisen määrän appelsiiniin verrattuna. Vähemmän arkisia nimiä suomalaisen superruoan kirjossa ovat esimerkiksi kiinalaisessa lääketieteessä käytetty pakurikäpää, täydelliseksi ruoaksi kuvailtu öljyhamppu, pohjolan ginsengiksi nimitetty ruusujuuri, Lapin ainutlaatuinen luomuhunaja ja siitepöly sekä luonnonyrtit ja villivihannekset kuten voikukka.

Maamme yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa tehdään jo nyt pioneerityötä marjojen terveysvaikutusten selvittämiseksi. Tärkeä tehtävä on saada tutkimusten tulokset kansalaisylpeytenä takaraivoon, ruokapöytään ja tuotekehitykseen.

Lääketeollisuudessa, luonnontuotteissa tai kosmetiikassa marjoista ei yleensä pystytä hyödyntämään kuin siemenet. Luontaistuote- ja kosmetiikka-alalla siemenöljyjen kysynnän on arvioitu kasvavan kymmeneksellä vuodessa ja vientimarkkinoiden jopa viidenneksellä. Kotimainen siemenöljyjalostaja Aromtech Oy kannustaa kotimaisia toimijoita hyödyntämään marjojen potentiaalia. Toistaiseksi kotimaisia kuivattuja siemeniä saa vielä rajallisesti, ja esimerkiksi tyrninsiemeniä tuodaan Kiinasta. Muita marjoja tuodaan merkittäviä määriä Saksasta, Ruotsista, Venäjältä ja Puolasta.

Samat superruoat voidaan nähdä laajemmin monipuolisina luonnon superraaka-aineina. Pelkästään tämänhetkisestä marjasadon ylijäämämäärästä riittäisi sekä ruokaan, ihonhoitotuotteisiin että muihin sovelluksiin monelle Suomelle ja vielä naapurimaillekin. Suomalainen superruoka on siitä helppo viestintä-, tuotekehitys- ja markkinointiprojekti, että se on olemassa oleva ilmiö, joka pitää vain valjastaa. Superruoka-Suomen pohja syntyy vankalle verkostoitumiselle metsänhoitoviranomaisten, elintarviketeollisuuden ja paikallisten pientoimijoiden välillä.

4. Sadevedellä kasteltua ruokaa

Konkreettinen askel Suomen vesivastuullisuuden edistämisessä on merkitä vesijalanjälki kaikkiin elintarviketuotteisiin. Suomi voi profiloitua maailman ensimmäiseksi maaksi, joka laskee ja merkitsee vesijalanjäljen kaikkiin tuottamiinsa elintarvikkeisiin. Tätä mallia voimme myös viedä maailmalle ja sitä kautta havahduttaa koko maailman ymmärtämään vesijalanjäljen merkityksen kestäväen kehityksen tärkeänä mittarina.

Suomessa ei ole pulaa vedestä, mutta suomalaisten vesijalanjäljestä suurin osa syntyykin Suomen rajojen ulkopuolella tuotetuista asioista, jotka käytetään täällä. Siksi on tärkeää, että suomalaiset yritykset, jotka ovat osa globaalia tuotantoketjua, edistävät parhaansa mukaan ulkomaisissa yhteyksissään vesijalanjälkeen liittyvää tutkimusta.

Vesijalanjälki koostuu paitsi käyttämästämme vedestä, myös eri muodoissa ostettavasta vedestä osana monenlaisia tuotteita, vaikka niissä itsessään ei vettä olisikaan. Tätä osaa veden kulutuksesta kutsutaan piilovedeksi. Vihreällä vedellä tarkoitetaan sadevettä ja maaperässä olevaa vettä, joka haihtuu takaisin ilmakehään kasvien kautta osana veden normaalia kiertokulkua. Sinisellä vedellä tarkoitetaan makeaa pinta- ja pohjavettä.

Raisio on maailman ensimmäisenä yrityksenä ottanut käyttöön vesijalanjälkimerkinnän. Se ilmoittaa hiilijalanjäljen rinnalla, kuinka paljon vettä tuotteen valmistamiseen on kulunut. Koska Suomessa viljeltyä kauraa ei keinokastella, suurin osa tuotantoon liittyvästä vedestä on normaalin kiertokulun sadevettä. Niinpä emme kuormita tässä viljelyn vaiheessa vesijärjestelmää lainkaan.

Raisio on ymmärtänyt, että niukentuessaan resurssit liittyvät yhä voimakkaammin toisiinsa. Veden puhdistaminen vie energiaa, joka tuottaa päästöjä. Ruokaa viljellään alueilla, joilla voitaisiin viljellä biopolttoaineita, ja molempien viljelyyn kuluu vettä. Stockholm International Water Instituten mukaan jopa 70 prosenttia kaikesta maailman vedestä kuluu maataloudessa ja ruoantuotannossa.

Yksi kilogramma naudanlihaa vaatii keskimäärin 16 000 litraa vettä. Kupilliseen kahvia tarvitaan 140 litraa vettä. Water Footprint Networkin tutkijoiden mukaan yhden kiinalaisen vesijalanjälki on 700 kuutiometriä vuodessa, ja vain seitsemän prosenttia siitä on "tuontivettä", kun taas japanilaisen vesijalanjäljestä yli 65 prosenttia on tuotua.

Maailman viljelystä maa-alasta noin 15 prosenttia kastellaan sinisellä vedellä, ja sillä tuotetaan noin 40 prosenttia kaikesta sadosta (Vesitalous 1/2008). Sinisen veden järjestelmä on alkanut tulla kestäväyytensä äärirajoille ja on useilla paljon viljellyillä kuivilla alueilla jo kestänyt. Tässä vesi linkittyy jälleen muihin resursseihin: aavikoituminen ja kuivuminen ovat suurimpia ilmastonmuutoksen aiheuttajia.

Suomi osoittaa ymmärrystä maailmanlaajuisesta vastuujattelusta kehittämällä vesijalanjäljen ja liittämällä sen kaikkiin tuotteisiin.

3 Finland Gives You a Lesson

Suomalaiset ovat maailman parhaita opettamaan ja oppimaan

Suomalainen peruskoulu on kiistatta maailman ehdotonta kärkeä. Menestyksen takana on suomalaisten vahva usko koulutuksen merkitykseen ja siihen pohjautuva oppimismyönteinen ilmapiiri. Tämän poikkeuksellisen vahvuuden ansiosta Suomella on erityinen mahdollisuus rakentaa peruskoulun ohella myös muita koulutuksen huipputuotteita ja nousta oppimisen suurvallaksi. Samalla on kuitenkin vahvistettava koulun perinnettä, joka perustuu tasa-arvolle ja kaikkien oppilaiden mahdollisuudelle jatkaa koulutustaan eteenpäin aiemmasta koulutuspaikasta huolimatta.

Koulutuksen ja oppimisen merkitys korostuu myös työelämässä. Yritykset tarjoavat tuotteiden ja palveluiden sijasta tai niiden lisäksi yhä enemmän ratkaisuja asiakkaiden tarpeisiin. Tämä edellyttää jatkuvaa oppimista ja samalla myös opettamista. Sekä johtamisesta että työn tekemisestä tulee nykyistä vuorovaikutteisempaa. Johtaminen on jatkossa yhä enemmän jatkuvaa oppimista ja asiakkaiden ja työkavereiden edelleen opettamista. Peruskoulun parhaat opit siirtyvät näin työelämään.

Koululla ja koulutuksella on jatkossa myös merkittävä rooli suomalaisen luovuuden ja epähierarkisen ongelmanratkaisun vaalijana. Samalla koulussa tulisi vahvistaa suomalaisille luontevaa tapaa kommunikoida, eli vahvistaa Martti Ahtisaaren viitoittamalla tiellä neuvottelu- ja välitystaitoja.

Tehtävä Suomessa: Johtaminen on opettamista

Viime aikoina on huudeltu uudenlaisen johtajuuden perään enemmän kuin koskaan. Koulutetut, valintoihin tottuneet ja vauraat sukupolvet ovat vallanneet työpaikat. Työntekijöitä ei voi enää perinteisessä merkityksessä johtaa. Alaisiltakaan ei odoteta kuuliaisuutta vaan oma-aloitteisuutta, työn tarkoituksen sisäistämistä ja itseohjautuvuutta.

Tietotyön aikakaudella tarve opettaa ja oppia korostuu. Tietotyön tekeminen on tekemällä oppimista siinä missä käsityöläisyyskin. Toimivassa työyhteisössä jokainen pystyy jakamaan omaa osaamistaan ja kokemustaan muille ja tekemään siitä yhteistä. Tätä kautta rakentuu tietotyön keskeisin tuotannon tekijä, ihmisten osaaminen. Keskeisin johtamisen taito on siis ymmärtää, miten oppiminen tapahtuu eli miten ihmisille siirretään tietoa.

Hyvä opettaja saa oppilaan kiinnostumaan opetettavasta aiheesta ja ymmärtämään sisällön laajempia merkityksiä. Tätä kautta oppija motivoituu ja ryhtyy kartuttamaan perustietojaan ja -taitojaan omatoimisesti. Opettajan roolina on siis motivoida ja luoda oppimisyhteisö.

Sama pätee johtamiseen. Johtaminen on yhteisten edellytysten luomista työn tekemiselle. Ennen kaikkea se on motivoimista oppimiseen ja kehittymiseen.

Itsensä ja ympärillä toimivien ihmisten johtaminen on sitä, että pystyy jakamaan omaa osaamistaan. Vaikein opettaminen ei nyky-yhteiskunnassa enää liitykään teoreettisiin asioihin, joita opitaan koulussa, vaan käytännön tilanteissa eteen tulevien ongelmien käytännölliseen ja luovaan ratkaisemiseen. Tässä kokemuksella, harjaantumisella ja niiden siirtämisellä työyhteisön sisällä on ratkaiseva merkitys.

Suomessa on syytä aloittaa johtaminen on opettamista -ohjelma. Sen tavoitteena olisi lisätä jokaisen Suomessa töissä olevan ihmisen kykyä oman osaamisensa siirtämiseen. Suomalainen uusi johtamisoppi on siis opettamista. Suomessa on nyt maailman parhaat peruskoulun opettajat. Tulevaisuuden suomalaiset ovat kaikki oman erikoisosaamisensa hyviä opettajia. He ovat kyvykkäitä inspiroimaan ja siirtämään osaamistaan työelämässä ja arjessa, läpi elämän.

Suomalaisella maailman parhaalla opetusjärjestelmällä on siis annettavaa uudenlaisen johtajuuden ajalle. Opettajuuden käsite voi muuttaa johtajuuden käsitettä ja osittain jopa korvata sen. Opettajuus kuvaa jo nyt sitä, minkälaista ratkaisua nykyajan organisaatiot hakevat. Suomi voisi antaa maailmalle radikaalisti uuden tavan ajatella johtajuutta: suomalaisittain johtaminen on opettamista.

Miksi?

Vauraudelle on kysyntää

Suomi on vaurastunut teollisella tuotannolla. Vaurautta on taottu muokkaamalla luonnonvaroja ja myymällä jalostettuja tuotteita muualle. Viimeiset vuosikymmenet ovat muuttaneet tätä perusakennetta. Ihmiskunnan suurena tarinana on ollut informaation ja osaamisen korostuminen tuotantovoimina. Toisin sanoen: ihmisillä ja ihmisten taitoihin ja kykyihin panostamisella on ennennäkemätön taloudellinen merkitys. Vastaavasti yksinkertaisiin työtehtäviin perustuva teollinen valmistaminen on kokenut valtavan inflaation. Tieto- ja viestintäteknologia on mahdollistanut globaalien markkinoiden kehittymisen, ja näillä markkinoilla toimii yhä useampi kansakunta, alue, yritys ja työntekijä.

Globaaleilla markkinoilla on vaikea menestyä, jos ei ole osaavaa työvoimaa. Ihmistyön taloudellisen arvon painopiste siirtyy käsistä aivoihin. Suomessa jo varhain tehty päätös kouluttaa koko väestö on ollut välttämätön edellytys menestykselle.

Globaaleilla markkinoilla suhteelliset kilpailuedut, tuotteiden hinta ja alueiden välinen työnjako muuttuvat jatkuvasti. Globaalit markkinat ohjaavat joko suoraan tai välillisesti yhä useamman yrityksen ja työntekijän toimintaa. Yritysten tuotantoa ja työntekijöiden osaamista on kyettävä kehittämään ja muokkaamaan nopeasti, kun kysyntä, hinnat ja kilpailuasetelma markkinoilla muuttuvat. Elinkeinorakenne ei ole enää staattinen. Tämän kokonaisuuden hahmottaminen on vaativaa ja edellyttää laaja-alaista, muuttuvien tilanteiden mukaan muokkautuvaa käsitystä maailmasta. Sellaista on vaikea saada ilman hyvää koulutusta.

Myös työmarkkinat muuttuvat koko ajan avoimemmiksi ja maailmanlaajuisemmiksi. Kansainvälisten suuryritysten menestys perustuu yhä useammin siihen, että ne pystyvät houkuttelemaan riveihinsä parhaita osaajia kansallisuudesta riippumatta. Osaamiskeskittymät vetävät puoleensa muuttajia, ja houkuttelevimpia työpaikkoja ovat ne, joissa jo ennestään tiedetään olevan paljon kyvykästä väkeä.

Osaamiseen perustuvassa globaalissa maailmassa työntekijän suhde omaan osaamiseensa muuttuu. Mikä tahansa ammatti tai taito voi ajan myötä menettää arvonsa. Tämä pakottaa jokaisen omaksuma ajatuksen ja asenteen oppimisesta jatkuvana prosessina. Kyse ei ole vain taidosta ja sen synnyttämistä lopputuotteista, vaan taidon jatkuvasta, tekemisen kautta tapahtuvasta päivittämisestä ja kehittämisestä. Parhaita työyhteisöjä ovat ne, jotka mahdollistavat jäsentensä taitojen kehittämisen pitkäjänteisesti ja systemaattisesti.

Siirrymme kohti palveluyhteiskuntaa

Globaalin talouden muutoksen rinnalla myös yhteiskuntien kulttuuriset rakenteet muuttuvat perinpohjaisesti, ja tässä muutoksessa koulutuksen asema korostuu. Ihmiskunta ja erityisesti sen kehitysmaissa asuva osa kaupungistuu nopeasti. Arvioiden mukaan jopa kaksi miljardia ihmistä muuttaa lähivuosina maaseudulta kaupunkiin. Monille muutto kaupunkiin tarkoittaa siirtymistä rahatalouden piiriin ja osaksi työvoiman ja tavaroiden globaaleja markkinoita. Toimeentulon hankkiminen ja muiden päivittäisten rutiinien hoitaminen edellyttää erilaisia taitoja kuin maaseudulla paikallistalouden piirissä. Paikallistaloudessa vaadittavat taidot ovat useimmiten perinteen määrittämiä ja siirtyvät oman perheen tai lähiyhteisön sisällä.

Kaupunkilaistuminen tarkoittaa perhesiteiden höllentymistä ja perheen korvautumista muunlaisilla yhteisöillä. Yksi välikappale tässä muutoksessa on koulu, joka tavoittaa kaupungeissa useamman lapsen kuin maaseudulla. Koulu tekee tiedoista ja taidoista avoimempia: ne eivät siirry enää vanhemmilta lapsille tai muiden hierarkioiden välityksellä. Tämä tarkoittaa monelle radikaalia vapautumista suvun ja lähiyhteisön vallasta ja määräysvaltaa omaan tulevaisuuteen.

Monien kehitystaloustieteilijöiden mukaan kansakuntien vaurastuminen toteutuu juuri kaupungistumisen ja sen mahdollistaman ihmisten itsenäisyyden kasvun kautta. Koulutukseen ja osaamisen jatkuvaan kehittämiseen perustuva malli raivaa siis itselleen koko ajan tilaa. Tätä kehitystä kiihdyttää entisestään informaation digitalisoituminen ja vapautuminen. Internet ja mobiiliteknologia tuovat miljardien ihmisten ulottuville käytännössä rajattoman määrän tietoa. Samalla he saavat uudenlaisia välineitä tiedon jäsentämiseen ja yhteyden muihin samoista asioista kiinnostuneisiin, mahdollisesti samoja ratkaisuja etsiviin ihmisiin. Uuden oppimiselle syntyy uusia reittejä, jotka ohittavat koulut ja muut oppilaitokset ja muodolliset rakenteet. Yhteiskunnan ja sen valtaapitävien mahdollisuus kontrolloida ihmisten tietoa ja osaamista heikkenevät. Näin yhteiskunnan rakenteiden muutos nopeutuu ja muuttuu jatkuvaksi.

Tällaisessa yhteiskunnassa pärjäävät ne, jotka oppivat helposti uutta. Hyvä

opetus on yhä enemmän johdattelua ja motivoimista oppimaan. Hyvillä ja pedagogisesti kyvykkäillä opettajilla on siksi yhä enemmän kysyntää. Opettamisen taidosta tulee entistä vähemmän vain koulujen ja oppilaitosten yksinoikeutta. Hyvä organisaatio on sellainen, jossa osataan opettaa ja siirtää osaamista eteenpäin.

Perinteiden ja elinkeinojen nopea murros tekee monista ihmisistä uudella tavalla hyödyttömiä ja osattomia. Kehittyvät maanviljelystekniikat ja teolliset tuotantomenetelmät vähentävät työvoiman tarvetta. Heikentyvät sukuyhteisöt eivät enää tarjoa pysyvää merkityksellisyyttä ja paikkaa yhteiskunnassa. Ammatit ja työpaikat tuhoutuvat ja siirtyvät uuteen paikkaan. Pahimmillaan seurauksena on hyödyttömiä armeija. Historian saatossa suuri joukko hyödyttömiä nuoria miehiä yhdessä paikassa on usein enteillyt sotaa. Tämän uhan purkamisessa koulutus ja kyky oppia uutta ovat välineistä tehokkaimmat. Hyvä koulutus auttaa jäsentämään omaa muuttuvaa paikkaa yhteiskunnassa. Kyky oppia uutta vapauttaa kokemaan oman elämän merkitykselliseksi yli ammatin ja toimeentulon tai muun yhteiskunnallisen aseman.

Viheliäisimpien globaalien ongelmien ratkaiseminen ei onnistu ilman koulutusta

Yhteiskuntia koettelevat viheliäiset haasteet – ilmastonmuutos, globaalin talouden heilahtelut, ikääntyminen, teknologian tuottamat riskit, pandemiat ja laaja-alaiset muuttoliikkeet – eivät ratkea yhden ratkaisumallin tai yksittäisen ammattikunnan ja asiantuntijuuden voimin. Niihin tarvittavat ratkaisut edellyttävät monien eri tahojen uudenlaista aktiivisuutta ja omien rutiinien muuttamista. Pelkkä uusien ammattilaisten kouluttaminen ei riitä ongelmien voittamiseen. Kaikkien kansalaisten ymmärrystä näistä ilmiöistä ja niiden luonnontieteellisistä ja yhteiskunnallisista perusteista on lisättävä. Mitä paremmin koulutettu kansa, sitä paremmat valmiudet sillä on kohdata nyky maailman monimutkaisia haasteita.

Koulutus- ja vauraustason kasvu heikentää poliittisten päättäjien mahdollisuuksia ohjata kansalaisten toimintaa ja käyttäytymistä. Julkisen sektorin painoarvo taloudellisena toimijana pienenee, kun markkinat avautuvat ja muuttuvat globaaleiksi. Julkisen vallan panokset keskittyvät entistä enemmän sosiaalisiin investointeihin eli kansalaisten koulutukseen ja terveyteen. Toisin sanoen: koulutuksen rooli yhteiskunnan kehittämisen välineenä korostuu.

Monissa maissa inhimillisen pääoman kasvu ja sen hyödyntäminen ovat jatkuvasti vajaatehoisia, koska naisten kouluttautumista ja työuria haittaavat yhä monet kulttuuriset esteet. Esimerkiksi arabimaiden heikkoa taloudellista tilannetta on selitetty osin sillä, että ne jättävät järjestelmällisesti hyödyntämättä työmarkkinoillaan väestön toisen puolikkaan kyvyt ja panoksen. Suomessa pojat ja tytöt käyvät samaa koulua. Niin työelämässä, harrastuksissa kuin kotonakin miehet ja naiset tekevät tasaveroisina töitä yhdessä. Koulutus ei siis erottele ihmisiä tai rakenna esteitä, sukupuoli tai muu tekijä ei estä ratkaisujen hakemista yhdessä. Tämä on merkittävä etu maailmassa, jossa erilaisten osaamisten yhdistäminen, tiimityöskentely ja vertaisilta oppiminen ovat yhä tärkeämpiä taitoja.

Teknologinen kehitys vähentää kaikkialla maailmassa ihmistyön tarvetta.

Länsimaissa on todettu työajan lyhenemisen tuottavan kognitiivista ylijäämää: kansalaiset ovat tiedoiltaan ja taidoiltaan yhä kykenevämpiä, mutta koti- ja palkkatyöt vievät aikaa entistä vähemmän. Ihmiset käyttävät entistä enemmän aikaa itsensä viihdyttämiseen internetin, television ja shoppailun parissa. Vapaa-ajan luonne myös muuttuu: kuluttamisesta tulee välttämättömyystarpeiden hankkimisen sijasta tietoisten valintojen tekemistä. Amatööriharrastajat alkavat toimia ammattimaisella otteella.

Tätä muutosta on kuvattu elämystarpeiden yhteiskuntana, jota kohti monet länsimaat nyt kulkevat. Elämystarpeiden yhteiskunnassa kuluttajat käyttävät entistä enemmän rahaa saadakseen elämyksiä ja palveluita ja tuotteita, joihin liittyy hyvä tarina. Kuluttajan ja käyttäjän – elämyksen kokijan – rooli korostuu. Siksi myös kuluttajalta vaaditaan erityistä osaamista. Mitä monipuolisemmin kuluttajat osaavat tunnistaa tuotteisiin ja palveluihin liittyviä merkityksiä, sitä moniulotteisempia elämyksiä on mahdollista tuottaa. Hyvin koulutettu väestö osaa ainakin periaatteessa vaatia monipuolista elämystaloutta ja nauttia siitä.

Haaste: Tärkein on halu oppia

Suomalainen koulu ja suomalaisten oppimisinto ovat menestystarinoita. Ne ovat vahvuuksia, jotka eivät hetkessä katoa ja joiden positiivinen vaikutus säteilee kauas tulevaisuuteen. Nyt sekä Suomessa että kaikkialla maailmassa vapaa informaatio ja ihmisten liikkuvuus haastavat perinteistä koulutusta ja sen instituutioita. Hyväkään koulutusjärjestelmä ei kykene ylläpitämään menestystä ilman jatkuvaa kehittämistä ja uusiutumista.

Suomalaisen koulutuksen haasteet tulevat kahdelta suunnalta. Tasa-arvoisen koulutuksen ihannetta murentaa jatkuvasti koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle putoavien nuorten kasvava joukko. Samaan aikaan kaikkein kykenevimpien ja motivoituneimpien oppijoiden tarpeet pitäisi huomioida entistä paremmin. Huippuosaamisen jalostaminen on minkä tahansa yhteiskunnan menestyksen kannalta keskeinen asia. Nämä kaksi erilaista haastetta on kyettävä yhdistämään, tasa-arvon ihannetta hylkäämättä ja erityisiä kykyjä latistamatta.

Osa ratkaisua on koulujen ja niiden opetuksen kehittäminen. Toinen osa on kuitenkin muun yhteiskunnan vielä nykyistä tehokkaampi mobilisointi mukaan edistämään oppimista. Näin varmistetaan oppimis- ja koulutusmyönteinen ilmapiiri myös tulevaisuudessa ja taataan, että oman osaamisen harjaannuttaminen on mahdollista kaikkein koulussa viihtyisikään.

Suomalaisen yhteiskunnan suurin koulutukseen liittyvä voimavara ei ole PISA-menestyksen valokeilassa kylpevä peruskoulujärjestelmä. Sitäkin tärkeämpi on vahvasti oppimis- ja koulutusmyönteinen ilmapiiri, joka on levinnyt koko yhteiskuntaan. Peruskoulun käytäntöjä voidaan yrittää viedä muualle maailmaan. Vielä sitäkin olennaisempaa ja kiinnostavampaa on suomalaisen oppimis- ja opettamismeneteettien jalostaminen muun maailman käyttöön. Sitä voi levittää paljon monipuolisemmin kuin koulujärjestelmää.

Suomi tarjoaa maailmalle opettajia

1. Käänteentekijät – Maailman parhaat oppitunnit

Suomi voisi nostaa tunnettuuttaan koulutuksen suurvaltana palkitsemalla vuosittain innostavia ja lahjakkaita opettajia. Suomen koulumenestyksen kivijalka ovat motivoituneet ja arvostetut peruskoulunopettajat. Yksittäisellä opettajalla on vastuuta ja vapautta opetusmenetelmien ja materiaalien valinnassa. Suomalaiset opettajat pitävät pedagogisesti ja sisällöllisesti hyviä oppitunteja.

Opettajan työn arvostuksen kasvattaminen myös muualla tarjoaa huomattavia mahdollisuuksia parantaa opetuksen tasoa koko maailmassa. Suomalaisilla opettajilla on osaamisestaan hyvät näytöt. Tätä osaamista tulisi viedä Suomesta myös maailmalle.

Suomen järjestämä kilpailu maailman parhaista oppitunneista olisi vahva aloite tähän suuntaan. Kilpailu olisi avoin kaikille maailman opettajille. Kilpailu, työnimeltään *Käänteentekijät*, ja sen ympärille rakennettu globaali, oppimisen tulevaisuutta kartoittava tapahtuma auttaisivat Suomea hyödyntämään PISA-menestyksen ja rakentamaan omaa profiilia kansainvälisessä koulutuskeskustelussa.

Parhaan oppitunnin kilpailussa asiantunteva, kansainvälinen tuomaristo valitsee ehdotuksista ja anomuksista oppiaineittain parhaat oppitunnit. Valitut opettajat tuodaan korkeatasoiseen seminaariin Suomeen. Yhden voittajan sijasta eri oppiaineiden parhaat tunnukset palkitaan suomalaisen suuryrityksen toimesta opettajan koululle annettavalla opetusvälinelahjoituksella.

Käänteentekijöillä Suomi muistuttaa motivoituneen ja pätevän opettajan merkityksestä lapsille ja yhteiskunnalle. Parhaiden tuntien ympärille rakennettu tapahtuma tarjoaa Suomelle myös mahdollisuuden esitellä viimeisimpiä onnistumisiaan koulutuksessa. Tapahtumassa panostetaan esitystapaan. Kaupallinen mutta Suomen valtion tukema Käänteentekijät-tapahtuma kerää yhteen alan suuryrityksiä, koulutuksen kansainvälistäjiä, eri maiden opetusministereitä, opetuksen kehittäjiä ja opettajia. Myös yritykset voivat julkistaa tapahtuman yhteydessä uusia tuotteitaan.

Teknologiaa enemmän ohjelmassa kuitenkin painotetaan opettajien ja opettamisen taitoja. Tapahtuma brändää opettajuutta vahvemmin moderniksi, tulevaisuuteen katsovaksi ammatiksi. Seminaariin ja kilpailuun osallistuville opettajille se tarjoaa mahdollisuuksia luoda kontakteja eri puolille maapalloa.

Käänteentekijöiden parhaat oppitunnit tallennetaan videoksi, jotka jaetaan internetissä. Videot auttavat muita opettajia räätälöimään saman oppitunnin kunkin maan oloihin soveltuvaksi. Videosta ja sen tueksi kootusta materiaalista tehdään niin helppokäyttöisiä, että niiden soveltaminen on mahdollista myös kehitysmaiden olosuhteissa. Palkitsemalla erilaisia opettajia ja opetustapoja eri puolilta maailmaa tapahtuma muistuttaa, että ei ole yhtä tapaa opettaa. *Käänteentekijöiden* pääviesti on, että hyvä koulu vaatii hyvät opettajat.

2. Kansankynttilät – Suomalaiset opetuksenturvajoukot rauhantyössä

Yhdistyneiden kansakuntien jäsenmaat ovat sitoutuneet vuonna 1989 allekirjoitetussa lasten oikeuksien sopimuksessa siihen, että jokaisella lapsella on oikeus saada opetusta. Sodissa, luonnonkatastrofeissa ja muissa kriisitilanteissa lapset ja koulut jäävät usein jalkoihin. Kuitenkin juuri koulu takaa lapsille turvallisen paikan, jossa lapsi kykenee näkemään omat mahdollisuutensa parempaan elämään. Koulun toiminnan turvaamisessa ei ole kysymys ainoastaan tiedon lisäämisestä, vaan myös yhteiskunnan tulevaisuuden turvaamisesta.

Suomella on kaikki ainekset olla koulutuksen rauhantekijä. Suomella on kunniakas historia rauhanneuvottelujen suurvaltana. Suomalaisten rauhallista ja puolueetonta toimintaa maailman kriisipesäkkeissä kiitellään ja kaivataan. Lisäksi suomalaisen kansakunnan tarina on tarina oppimisen voimasta.

Suomen on otettava vahva rooli oppimisen oikeuden turvaajana. *Kansankynttilät* on kriisitilanteissa perusopetukseen keskittyvä kansainvälinen hyväntekeväisyysjärjestö, joka julistaisi koulutuksen yhteiskuntaa muuttavaa ja parantavaa voimaa ja käytännössä myös toteuttaisi opetusta. *Kansankynttilät* perustaa ja ylläpitää kouluja niille, jotka jäävät aikuisten väkivallan jalkoihin, ja niille, jotka jäävät ilman koulutusta sukupuolensa, vanhempien poliittisen kannan, etnisyyden tai muun syrjinnän vuoksi.

Kansankynttilöiden kärjessä ovat suomalaiset, korkeakoulutetut opettajat. Se vahvistaa Suomen brändiä tasa-arvoisena yhteiskuntana, jossa miehet ja naiset yhdessä luovat tulevaisuutta. *Kansankynttilät* toimivat koulutuksen ensiapujoukkoina samalla tavoin kuin lääketieteen puolella arvokasta työtä tekevä, alun perin ranskalainen Lääkärit ilman rajoja -liike.

Kansankynttilöissä opettajat eivät lähde opettamaan sikäläisiä lapsia vaan auttavat paikallisia opettajia ja muita aikuisia lasten oppimisen turvaamisessa. Opettajien joukko lähetetään kriisipesäkkeisiin mukanaan oppimisvälineet, toimintaohjeet ja jopa mahdollinen kenttäkoulu. Kansankynttilöiden ammattilaiset laittaisivat koulun toiminnan käyntiin, etsisivät lapset ja suunnittelisivat sisällöt yhdessä paikallisten kanssa.

Järjestöön liittyminen olisi avointa opettajille kaikkialta maailmasta, mutta Suomi tukisi tšekäläisten opettajien osallistumista tarjoamalla opettajaksi opiskeleville harjoittelupaikkoja sekä myöntämällä rauhanturvaajia vastaavan veroedun kenttätyöhön lähtevälle opettajalle. Järjestön toimintaperiaatteessa olisi hyvin vahvasti läsnä suomalainen ajattelu hyvästä, lapsen kokonaiskasvusta lähtevästä opetuksesta.

Itsenäisen järjestön tukemiseen käytetään myös Suomen kehitysyhteistyövaroja. Kansankynttilät hankkii rahoitusta myös lahjoituksina yksittäisiltä kansalaisilta, muilta valtioilta, yrityksiltä ja säätiöiltä. Se tekee laajamittaista yhteistyötä Punaisen Ristin, YK:n, Opetusalan Ammattijärjestön OAJ:n ja Opetushallituksen kanssa.

Kansankynttilät otetaan huomioon myös suomalaisessa opettajankoulutuksessa. Opettajien toiminta järjestössä parantaa suomalaisten lasten ymmärrystä

maailman kriiseistä ja vahvistaa kosketusta globaaleihin ihmisoikeuksiin. Opettajille se tarjoaa mahdollisuuden tehdä hyvää oman osaamisensa avulla.

Järjestön toiminnassa syntyy suunnattomasti materiaalia, josta on hyötyä viestinnässä ja opetuksessa. Lahjoittajille voidaan koskettavasti ja uskottavasti osoittaa, että tuesta on ollut hyötyä. Vaikka järjestöön liittyy opettajia joka puolelta maailmaa, se nähdään vahvasti suomalaisena toimijana. Juuri suomalaisuus antaa järjestölle neutraaliutta ja uskottavuutta. Kansankynttilät muistuttaa, että suomalainen koulu ei ole vain oppimisen paikka.

Suomalainen yhteiskunta on uudistettu koulu edellä. Juuri koulutuksen turvaaminen kaikille ja kaikkialla on ollut suomalainen tapa rakentaa kansakuntaa ja hyvinvointia. Tätä metodologiaa voi käyttää myös muualla. Suomen on kansainvälisessä toiminnassaan oltava voimakas lapsen oikeuksien ja mahdollisuuksien puolustaja ja uudisraivaaja.

3. The Seminar – 30 kansainvälistä opettajankoulutuksen aloituspaikkaa vuodessa

Suomalainen opettajankoulutus ja koulujärjestelmä herättävät paljon kiinnostusta. Suomessa on käynyt viime vuosina lukematon määrä valtuuskuntia ja tutkimusryhmiä tutustumassa koulujärjestelmäämme.

Kansainvälinen vuorovaikutus auttaisi Suomea kehittämään koululaitostaan entisestään. Monimuotoisten työyhteisöjen kokemukset osoittavat, että järjestelmän altistaminen ulkopuoliselle tarkastelulle yksinkertaistaa monia käytäntöjä ja auttaa erottamaan olennaisen epäolennaisesta.

Osana koulutuksen kansainvälistymistä Suomi tarjoaa kolmekymmentä opettajankoulutuksen aloituspaikkaa muille kuin suomalaisille. *The Seminar* -niminen pilottihanke nostaa esille suomalaisen peruskoulutuksen saavutuksia ja siihen haetaan aktiivisella markkinoinnilla joukko kansainvälisiä opiskelijoita. Ohjelma on osallistujille maksuton ja siihen valitaan opiskelijoita sekä kehityksistä että teollisuudesta. Kaksivuotinen maisteriohjelma opettaa ulkomaisille opiskelijoille, miten koulu tukee lapsen kokonaisvaltaista kasvua. *The Seminar* auttaa myös suomalaisia opetusviranomaisia ymmärtämään, mikä Suomen-mallissa todella on siirrettävää.

Kansainvälinen opettajankoulutus kehitetään erilliseksi ohjelmaksi yhteen Suomen opettajankoulutuslaitoksista. Opiskelijat voivat hakea Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskukselta CIMO:lta stipendiä elinkustannusten kattamiseksi Suomessa. Ohjelman periaatteellisena tavoitteena on, että valmistuneet vievät suomalaisia käytäntöjä maailmalle. Suomeen jääviä opiskelijoita ei kuitenkaan rangaista maksujen muodossa. Suomen kehitysyhteistyökohteista tulevien tuen ehtoihin on kuitenkin kirjattu velvollisuus palata opettajaksi lähtömaahan opiskelun jälkeen.